

BIRKARLSSLÄKTER I ÖVRE TORNEDALEN

Mycket har under de senaste hundra åren skrivits om birkarlarna, de stormän som under medeltiden och fram till 1620-talet fanns vid kusterna och i älvdalarna kring bottenviken. Men de flesta har valt att behandla birkarlsväsendet som fenomen. Birkarlarna själva och deras släkter har inte ägnats någon större uppmärksamhet av forskningsvärlden.

Jag har under ett par år forskat om birkarlssläkter i övre Tornedalen¹ (nuvarande Pajala, Övertorneå och Hietaniemi socknar), och jag publicerade hösten 2008 mina rön i boken "Birkarlssläkter från Övre Tornedalen 1539-1800"² – ett försök att utreda alla övre Tornedalens birkarlssläkter fram till sekelskiftet 1800. Denna artikel kan sägas vara ett sammandrag av de delar av mitt arbete som behandlar birkarlssläkternas historia från och med 1539, då den första skattelängden över Tornedalen upprättades, fram till 1600-talets första hälft, då birkarlsväsendet gradvis upplöstes.

Mina huvudsakliga källor har varit landskapshandlingar, uppbörds- och mantalslängder, samt domböcker och jordeböcker från Västerbottens län, samt Tornedalens olika kyrkoarkiv, vilka dock enbart i undantagsfall sträcker sig längre tillbaka i tiden än till 1700-talets första hälft. Om det material som rör tiden från 1539 till ca. 1725 kan sägas att det vad gäller tid och rum är nära nog heltäckande; man kan följa personer, släkter och gårdar genom systematiska jämförelser av längder från skilda år. Detta är relativt enkelt, eftersom Tornedalens byar hade få gårdar och därmed få husbönder. Men materialet har också nackdelar; de uppgifter om personer som har nedtecknats i längderna är ofta mycket knappa. Det är egentligen först på 1640-talet som jordägarnas familjer och tjänstefolk dyker upp i handlingarna (i mantalslängderna), och då länge endast som namnlösa siffror. Detta är inte specifikt för Tornedalen, utan gäller för hela det svenska riket.

Vad som däremot är kännetecknande för Tornedalen (och, naturligtvis, större delen av Finland), är att allt källmaterial skrevs på svenska av huvudsakligen svensktalande präster och ämbetsmän, medan de personer och släkter som förekommer i materialet var finsktalande. Deras finska gårds- och släktnamn förekommer före 1700-talets mitt bara tillfälligtvis i källmaterialet. Skrivarna har dessutom alltid systematiskt översatt finska personnamn till deras svenska motsvarigheter. Detta, samt Tornedalens flexibla namnskick, har lett till att samma person ofta omnämns med olika namn vid olika tidpunkter och i olika källtyper, något som inte sällan ter sig förvirrande för den oinvidige.

För att få säkra uppgifter om vilka personer som var birkarlar, kan man enbart förlita sig på de längder i landskapshandlingarna, som tar upp de personer som beskattats för resor till lappmarken vissa år mellan 1553-1620.³ Med andra ord har det säkerligen funnits fler släkter och personer som har innehaft birkarlsrättigheter än vi känner till idag. De birkarlar som presenteras nedan skall alltså uppfattas som de enda som med säkerhet gjorde birkarlsresor under tidsperioden 1553-1620.

Den ende som fram till nu har skrivit om Tornedalens birkarlar och birkarlssläkter är Fil. Dr. Erik Wahlberg i Soukolojärvi. Wahlberg publicerade 1962 uppsatsen "Birkarlar och birkarlasläkter i Tornedalen" i tidskriften Tornedalica Nr. 1.⁴ Denna text kan betraktas som grunden för all senare

släkt- och personhistorisk forskning om birkarlssläkter i Tornedalen. Wahlberg bevisar i sin uppsats att Tornedalens birkarlar tillhörde den finsktalande lokalbefolkningen (något som vissa svenska forskare på den tiden förnekade), samt identifierar de personer som tas upp i birkarlslängderna med personer som förekommer i andra källor från tiden. Jag delar de flesta av Wahlbergs slutsatser om släktskap och jag har i de flesta fall följt hans förslag till namngivning av birkarlssläkterna – namn som delvis återspeglar 1500- och 1600-talens verkliga namnskick, delvis är nyskapade för att skapa ordning i en kaotisk verklighet, och då skall tolkas som "släkten på N.N. gård" – en namngivning som är i linje med det namnskick som var gängse i Tornedalen fram till 1900-talets början.

OM BIRKARLSVÄSENDET

Titeln birkarl (finska: pirkkalalainen, pluralis pirkkalalaiset) är av omtvistat ursprung. Den har tolkats som "bergens herre", "man från Pirkkala socken i Tavastland", "bäverjägare", samt "birk-karl" i betydelsen "handelskarl".⁵ Enligt den nyaste teorin, framlagd 1995 av Thomas Wallerström,⁶ kan titeln möjligen härledas ur det ryska "birka", som betyder karvstock. Karvstocken var ett hjälpmedel i birkarlarnas skatteuppbörd.

Under högmedeltiden låg stora delar av östra Finland, norra Lappland och Nordnorge under furstendömet (sedermera handelsrepubliken) Novgorods inflytande. Det folk som bodde i älvdalarna kring Bottenviken kallades kväner (finska: kainuulainen, pluralis kainuulaiset), och talade antagligen ett finskugriskt språk. De första birkarlarna var antagligen kvänska stormän som lärer sig med Novgorod, och därmed fick beskydd och legitimitet av den starkaste makten i området. I gengäld erlade de tribut bestående av lappmarksvaror som pälsverk och fisk. På 1300-talet övertog den svenska kronan, som vid denna tid flyttade fram sina positioner i Lappmarken, Novgorods roll som birkarlarnas överherre.⁷

Birkarlar omnämns för första gången i ett brev, utfärdat i Tälje (Södertälje) den 5 september 1328 av drotsen Knut Jonsson (Aspenäsätten) på konung Magnus Erikssons uppdrag. I detta brev tillförsäkrades "Bircharlaboa" ensamrätt på kolonisationen av Torne och Kemi älvdalar. Dessutom erkände den svenska kronan deras ensamrätt att handla med samerna.⁸ Det var alltså inte fråga om att den svenska kronan gav birkarlarna dessa rättigheter – kronan bekräftade bara att allt skulle vara som det redan var.

Birkarlarnas intressesfär innefattade under senmedeltiden större delen av Lappland. Deras inflytande sträckte sig ibland ända upp till Ishavet och norska kusten. Vid sidan om sitt handelsmonopol hade birkarlarna i Kemi, Torneå, Luleå och Piteå socknar rätt att för egen räkning ta upp skatt av samerna. En liten del av denna skatt, som kallades bågskatt och vanligen erlades i pälsverk, sändes vidare till den svenske kungen, som ersättning för birkarlarnas handelsmonopol.⁹

Vissa uppgifter från senmedeltiden antyder att samerna vid denna tid var livegna under birkarlarna; det sägs bokstavligen att birkarlarna ägde samer, och hade rätt att köpa och sälja dem mellan sig. Detta

behöver dock inte betyda att samerna i sig var livegna – något behov av livegen arbetskraft fanns knappast i det botteniska samhället med dess outvecklade jordbruk och föga arbetskrävande fiske och boskapsskötsel. Man bör snarare tolka köpandet och säljandet av samer som att birkarlarna bytte och sålde handels- och beskattningsrätten över olika samefamiljer mellan sig.¹⁰

Idag är det svårt att säga hur förhållandet mellan birkarlar och samer såg ut i praktiken. I traditionell svensk historieskrivning har birkarlarna ganska onyanserat pekats ut som sameplågåre. Det kan inte förnekas att vissa birkarlar begick övergrepp och våldsdåd mot samer, men det är naturligtvis de mer extrema fallen av övergrepp och våldsdåd som har bevarats i källorna; det normala satte man inte på pränt. Faktum är också att birkarlarnas omtalade våldsamheter mot samerna enbart verkar ha förekommit under birkarlssystemets sista tid, varför de kanske mer kan ses som desperata åtgärder för att behålla den lilla makt birkarlarna vid den tiden hade, än som en systematiskt genomförd härskarteknik.

Troligen var förhållandet mellan samer och birkarlar snarare i någon mån symbiotiskt – båda parterna kunde tjäna på att birkarlarna förmedlade varor mellan samerna och världen i stort, samt skyddade dem mot de plundringsräder som karelar, tjuder, bjarmer och andra ibland utsatte dem för. Hade birkarlarnas verksamhet enbart byggt på utsugning, hade knappast birkarlssystemet blivit så långvarigt som det faktiskt blev.¹¹

Gustav Vasa uppfattade birkarlarna som farliga medtävlare i norr, då han ansåg att deras verksamhet undandrog kronan viktiga inkomster och undergrävde dess auktoritet i Lappland. Han fördubblade 1528 den avgift birkarlarna betalade till kronan för sitt handelsmonopol. Han skattelade birkarlarnas gårdar år 1543, och upphävde 1554 birkarlarnas beskattningsrätt över samerna, varefter särskilda lappfogdar utnämndes för att handha skatteuppbörden i lappmarken.¹²

Under Karl IX:s och Gustav II Adolfs regeringar kom birkarlarnas redan försvagande rättigheter att ytterligare kringskäras. Nu gavs kronans egna skinnuppköpare rätt att köpa de bästa skinnen, medan birkarlarna fick nöja sig med de skinn som kronan inte var intresserad av. Dessutom fick birkarlarna från och med 1600-talets början bara vistas i lappmarken under vissa tider. Ogifta män fick överhuvudtaget inte resa i lappmarken. Bestämmelser som dessa gjorde att det plötsligt blev mycket svårt, och i längden omöjligt, för birkarlarna att bedriva lappmarkshandel.

När städerna Torneå, Luleå och Piteå anlades 1620, var birkarlarnas tid ute. Deras rätt att handla med samerna avskaffades, och de anmodades slå sig ner som borgare i städerna. Birkarlstiteln avskaffades aldrig uttryckligen, men birkarlarna upphörde att använda den när den inte längre betydde något. Enbart ett fåtal birkarlar från Tornedalen valde att bli borgare. De flesta stannade kvar på sina gårdar, och kom att dela samma hårda villkor som övriga tornedalingar på 1600-talet. Många birkarlssläkter överlevde dock 1600-talets krig och missväxt och återhämtade sig på 1700-talet. Flera av dem kom länge att räknas till de främsta släkterna i Tornedalen och Torne lappmark.

SLÄKTFÖRTECKNING

FORDELL I VITSANIEMI

Markus Jönsson Fordell, som sannolikt var av den österbottniska släkten Fordell (möjligen son till Jöns Knutsson Fordell), var husbonde på sedermera Knuuti och Markus eller Iso eller Inakka gårdar i Vitsaniemi (Päkkilä), 1565-1616.¹³ Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 177 1/2 mark. Markus omnämns som birkarl år 1600, och han var på 1580-och 90-talen skrivare, tolk och skatteuppbördsman åt lappfogdarna Nils Nilsson Oravainen, Josef Henriksson (Kittilä), samt Jöns Karlsson.¹⁴

Markus var troligen måg till birkarlen Olof Persson Ruomi (se Ruomi). Hans släkt dog ut med sonen Hans Markusson (nämnd 1607-32), vilken var husbonde på sedermera Knuuti gård i Vitsaniemi och omnämns som birkarl tillsammans med fadern år 1600. Olof Jönsson (nämnd 1609-46), husbonde på Markus eller Iso eller Inakka gård i Vitsaniemi, var antagligen måg till Markus Fordell. Hans släktgren dog ut på 1700-talet.

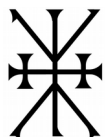

Bild: Markus Jonsson Fordells bomärke 1598.¹⁵

GALTHER I ALKKULA

Släktnamnet, vars finska form bör ha varit Kalttari, antyder att släkten kan vara av tyskt eller svenskt ursprung. Erik Wahlberg härleder med viss tvekan detta namn till det "latinsk-frankiska Galterus, som även påträffas under medeltiden i Danmark."¹⁶

Släkten härstammar från Henrik Persson, husbonde på sedermera Yrjänä och Joonas gårdar i Alkkula 1539-60. Han fiskade 1553 i Korpilompolo tillsammans med Per Olsson i Niemis, i Ruokojärvi och Kurajärvi tillsammans med Per Ersson (Immo) i Alkkula, samt i Miekojärvi tillsammans med Per Persson i Alkkula. 1554 fiskade han i Korpilompolo och "Jerffue tresk" tillsammans med Per Olsson, samt i Ruokojärvi och Kurajärvi med Per Ersson.¹⁷

Henrik Persson var gift med en dotter till Nils Oravainen i Vojakkala. De hade tre kända söner; Nils och Henrik Hinderesson, samt Jöns Hinderesson Galther. Henrik blev ihjälslagen av brodern Nils savolaxiske tjänare 1597, sedan han överfallit brodern och savolaxaren när de skar korn på en åker.¹⁸

Jöns Hinderesson Galther var husbonde på sedermera Yrjänä gård i Alkkula 1562-1621. Han var nämndeman 1570 och tas upp i birkarlslängderna 1596, 1600, 1602 och 1606. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 338 mark och 2 öre. Detta gjorde honom till den tredje rikaste mannen i Övertorneå socken. År 1601 kallas han "Skippar", vilket tyder på att han ägde ett större fartyg.

Jöns Galthers son Hans Jönsson (nämnd 1596-1640) var birkarl 1596 och 1600. Hans Jönssons sondotter Klara Henriksdotter (död 1733 4/8), gift med Jonas Olofsson Lampinen från Pello, var släktens sista medlem. Medlemmarna av deras släkt bar år 1800 namnen Joonas i Alkkula; Rova i Taroniemi; Tukkiniemi i Juoksengi; Kuusijärvi och Hirvijärvi i Soukolo; Lamsijärvi och Sirkka i Övre Tengeliö, och Sirkka i Kardis.

Jöns Galthers dotter Malin, som var "Uthgammall" år 1650, var gift med Jöran Persson (nämnd 1621-56), vilken efterträdde sin svärfar på Yrjänä gård. År 1800 bar medlemmarna av deras släkt namnen Karkiainen och Pudas i Alkkula; Lahti, Mäkipiha och Töyrä i Jänkisjärvi; Seittu, Sakari, Kitty, Pesula och Kangas i Karungi; Kosola i Kaakama; Hannu i Pudas, samt Kummu i Aapajoki.

HAKKARI I PÄKKILÄ

Namnet Hakkari förekommer i Egentliga Finland under andra halvan av 1400-talet, samt i Birkaland vid 1500-talets början.¹⁹ I nyare tid förekommer namnet enbart sporadiskt i Finland.

Nils Persson Hakkari var på husbonde på sedermera Huru eller Sammeli gård i Päkkilä 1539-49. Han var nämndeman 1539 och hade tre till namnet kända söner; Anders Nilsson Hakkari, Per Nilsson, samt Jöns Nilsson (nämnd 1554-71), vilken omnämns som birkarl 1559. Jöns verkar ha varit den sista av sin släkt. Släktens gård, som förefaller ha blivit öde 1572, återupptogs 1597 av Jöns Staffansson (Huru) från Haapakylä.

HANNUKKALA I MIKKOLANSAARI

Släkten är en gren av birkarlssläkten Oravainen från Oravaisensaari i Nedre Vojakkala, Nedertorneå socken – en av de rikaste och mäktigaste släkterna i Tornedalen under 1500-talet.

Knut Hansson Oravainen, son till birkarlen Hans Nilsson Oravainen (nämnd 1563-96) och sonson till Nils Oravainen i Nedre Vojakkala (nämnd 1539), bodde i Nedre Vojakkala 1605-15, men var 1619-44 husbonde på Äimä eller Hannukkala gård på Mikkolansaari. Han var sexman på 1620-talet och omnämnds som birkarl 1620.

Han sakfölldes vid sommaringet 1605 till 3 mark för att ha lägrat en kona. År 1615 19/6 dömdes han att som böter betala värdet av en tunna mjöl, vilken han hade sålt till en same i Lule lappmark innan lappfogden Reinhold Steger hade slutfört sin handel med kronans varor.²⁰

Knut Hanssons sonson Anund Knutsson flyttade till Knuuti gård i Vitsaniemi. Hans släkt bar år 1800 namnen Knuuti och Palovainio i Vitsaniemi.

Bild: Knut Hansson Oravainens bomärke 1626.²¹

HURU I HAAPAKYLÄ

Namnet Huru förekommer förutom i Haapakylä även i Kuivakangas och Kukkola på 1500-talet, men det är okänt om Tornedalens äldsta Huru- och Hurula-släkter har gemensamt ursprung. Om så är fallet är släktskapet så gammalt att det inte kan klargöras genom bevarade källor.

Jakob (Kauppi) Larsson var husbonde på Hurula gård i Haapakylä 1539-1553. Han kan möjligen ha varit bror till Olof Larsson, släkten Kippas stamfar. Jakob hade fyra till namnet kända söner, alla med ovanliga namn; Staffan, David, Claes och Kristoffer. Sonen Staffan Jåpsson var husbonde på Hurula gård 1552-1603, och var far till Per Staffansson, husbonde på Hurula gård 1605-41. Per omnämns som birkarl 1600, 1606 och 1620.

Pers son Jakob Persson (nämnd 1643-56) hade en dotter vid namn Brita, som levde ännu 1701. Hans änka, även hon med namnet Brita, övertog gården och gifte om sig med Jöns Olofsson (Filpus) från Juoksengi, vilken blev stamfar för den yngre släkten Huru. År 1800 bar medlemmarna av denna släkt namnen Hurula i Haapakylä, samt Lassinantti i Koivukylä. Landshövdingen Ragnar Lassinantti (1915-85) var ättling i rakt nedstigande led till Jöns Olofsson.²²

Jöns Staffansson, husbonde på Huru eller Sammeli gård i Päckilä 1597-1633 var säkerligen bror till Per Staffansson. År 1800 fanns bara en familj kvar av hans släkt. Den bar namnet Pieti och fanns i Ruskola.

IMMO I TURTOLA

Släkten härstammade från nämndemannen Henrik Jönsson, vilken 1539-47 var husbonde på sedermera Immo gård i Turtola. Han efterträddes på gården av sin son Anders Henriksson, vilken omnämns som birkarl 1559. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 61 mark och 2 öre.

Immo gård fick troligen sitt namn efter Anders sonhustru Ingeborg,²³ vilken som änka efter Jöns Andersson var husbonde på gården 1605-16. Jöns och Ingeborgs sondotter Brita Olofsdotter Immo, den sista av släkten, gifte sig med Eskil Jönsson Mansikka-Immo (se Mansikka), vilken övertog Immo gård vid sin svåger Olof Olofsson Immos hustrus död.

INGA I JUOKSENGI

Jon Mårtensson var husbonde på en gård i Juoksengi 1564-84. Hans trolige son, nämndemannen Nils Jonsson (nämnd 1580-84), var måg till birkarlen Måns Hindersson (Toolainen) i Juoksengi. Nils Jonssons son Måns Nilsson, husbonde på sedermera Inga gård i Juoksengi 1595-1616, upptas i längden över birkarlar år 1600. Han fick böta 12 marker vid tinget i Övertorneå 1604 för att ha "leghat i lönskaläge i tre åhr medh Een kona". Måns änka Ingrid efterträdde sin make på gården, och gården Inga har antagligen fått sitt namn efter henne.

Måns och Ingrids äldste son Per Månsson efterträdde sin mor som husbonde på Inga gård. Hans ättlingar bar år 1800 namnen Inga, Aasa, Lampinen, Mettjärvi, Karbin och Oja i Juoksengi; Tulkila i Armassaari, samt Matinlompolo i Pello

Per Månssons bror Mårten Månsson skrevs ut till knekt 1633,²⁴ men höll sig undan i Lappmarken fram till 1650, varefter han återvände Juoksengi och blev husbonde på Kuitu gård. Mårtens son, Måns Mårtensson Karesuando (död mellan 1690 och 1692) köpte 1670 7/2 sammen Henrik Nilsson Nikkas skatteländ, och anlade där nybygget Karesuando.²⁵ Måns nybygge blev det överlägset rikaste i Lappland. Möjligen byggde Måns rikedom delvis på handel, eftersom han vid tinget 1680 förbjöds att vidare idka handel i lappmarken "Thorneå borgerskap till praejuditz och Förfångh".²⁶ I Anders Mickelsson Keksis (se Nirviä) kväde om islossningen i Torneälven 1677 kallas Måns "hyvä Maunu Martinpoika, potentati Pohjanmaalla" – "gode Måns Mårtensson, potentat i Nordanlanden".²⁷

År 1684 uppskattades han äga 25 à 30 kor, 400 får, samt 300 à 400 renar, siffror som sannolikt – åtminstone vad gäller antalet kor och får – är överdrivna. Nybyggets utsäde var hela 7 tunnor korn. Måns var länsman i Suonttavaara sameby åren 1678-83, och nämndeman i Enontekis tingslag 1680-88. Han trätte under 1680-talet om ängar med kapellanden Olof Sirma i Enontekis, en tvist som ledde till skällsord, slagsmål och hårdagning.²⁸

Måns Mårtenssons släkt²⁹ var länge dominerande i Karesuando; sonen Erik Månsson var kyrkvärd, sonsonen Måns Eriksson Maunu (död 1753 16/3) var kyrkvärd, nämndeman, länsman, kronfogde och skiftesman. Flera av Måns Erikssons söner blev klockare, kronolänsmän och nämndemän. Släktgrenen bar år 1800 namnen Maunu i Maunu; Muotkajärvi i Muotkajärvi; Aikio i Enare; Karesuando i Karesuando, samt Kunnari i Kunnari. De flesta av släktens medlemmar flyttade till Lyngen i Nordnorge under 1700-talet.

Nils Jonsson i Juoksengi efterträdde på Inga gård av Henrik Jonsson (nämnd 1585-94), som antagligen var hans bror eller efterträdare i äktenskapet. Han var birkarl 1590 och sakfälldes vid sommaringet samma år till 40 mark för att ha begått hor med en "lappekona", men benådades till att erlægga 5 mark. Henriks släktgren, som bar namnen Hallikka och Lantto, dog ut på 1700-talet.

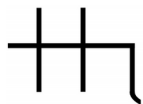

Bild: Erik Månsson Karesuandos bomärke 1708.³⁰

JAUKKURI I RUSKOLA

Släkten härstammar från nämndemannen Jöns Jönsson, vilken var husbonde på Jaukkuri gård på Mustaranta i Ruskola 1539-81. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 98 mark och 6 öre. Han fiskade 1553 i Raanujärvi, Rattosjärvi och "Jolma tresk" och hade tre kända söner; Nils, Henrik och Per.

Henrik Jönsson var nämndeman och husbonde på Jaukkuri gård 1582-1607. Han tas upp i birkarlslängderna 1590, 1596 och 1600. Släktgrenen bar år 1800 namnen Jaukkuri i Tengeliö, samt Lantto och Hannukainen i Taroniemi.

Jöns Jönssons son Per Jönsson var husbonde på Ojanen gård i Ruskola 1596-1613. Han omnämns som birkarl 1601, 1602 och 1620. Per Jönssons son Olof Persson var kyrkvård och Olofs sonson Per Hansson Ojanen eller Pelli var sockenskrivare i Övertorneå. Medlemmarna av denna släktgren bar år 1800 namnen Ojanen eller Pelli och Junttari i Taroniemi; Rovankerä och Juuso i Tengeliö; Matkajärvi i Armasjärvi; Pieti och Rautio i Kuivakangas, samt Torneus i Kemi, Piteå, Kengis och Kurravaara.

Per Jönssons son Jöns Persson blev husbonde på Käyräsvuopio gård i Ruskola 1616. Sonen Olof Jönsson Käyräsvuopio var nämndeman. I Anders Mickelsson Keksis (se Nirviä) kväde om islossningen i Torneälven 1677 kallas han "Olli [...], den försmädlige filuren". Hans ättlingar bar år 1800 namnen Käyräsvuopio och Heikka i Närkki – två av de ledande släkterna i Övertorneå på 1700-talet; Jolanki och Leukoma i Övre Tengeliö; Muotka i Soukolo; Pellonpoika och Åkerman i Övre Raumo, samt Kangas i Kaulinranta.

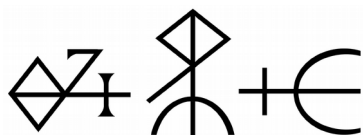

Bild: Från vänster: Jon och Per HinderSSons (Jaukkuri) bomärken 1620 respektive 1627, samt Per Jönssons (Ojanen) bomärke 1601.³¹

KAISA I NIEMIS

Släkten Kaisa på Varttosaari i Niemis var länge en av Tornedalens rikaste och mest ansedda släkter. Det har hävdats att släktens första med säkerhet kända medlem, Olof Henriksson, var sonson till en Olof Henriksson Varttosaari, vilken i sin tur skall ha varit son till Henrik Varttosaari, född 1430 i Kemi. Det har också hävdats att stamfadern Olof Henriksson var måg till Nils Oravainen i Nedre Vojakkala. Det faktum att inga av dessa personer eller släktskapsförhållanden kan beläggas i samtida källor, gör att man inte kan betrakta dem som särskilt sannolika.

Släktens förste belagde stamfader, Olof Henriksson, var husbonde på Kaisa gård på Varttosaari i Niemis 1539, samt åter 1546-56. Enligt 1543 års jordebok var en Henrik Olofsson husbonde på Kaisa gård. Det är omöjligt att säga om han var far eller son till Olof Henriksson, eller om det rör sig om en felskrivning.

Olof Henriksson var birkarl 1553, och ägde vid det tillfället 15 kor. Samma år var han fogde i Torne och Västersjö lappmarker³² och nämndeman. Han fiskade 1554 i Sautusjärvi och Jukkasjärvi, båda belägna vid nuvarande Jukkasjärvi kyrkoby. Samma år sålde han 4 rävsinn, 14 uttersinn och 15 rensinn "till ryssen", och erlade därför 2 mark och 7 öre i tull. Vid vintertinget 1546 bötede han 6 mark för hor med "lappekonor" i Lappmarken. Vid sommartinget 1549 bötede han 6 mark till kungen och 2 mark för samma brott.

Olof levererade år 1554 8/9 birkarlarnas skatt till kung Gustav, som vid det tillfället befann sig i Kungsör. Skatten uppgick till 2 marker, 6 lod och 1 kvintin silver, samt 201 mark örtugar och 2 daler i penningar.³³ 1554 14/9 befann han sig i Västerås, och erhöll då ett kungligt brev, som gav honom rätt att under 55 år bruka Seskarö, varför han årligen skulle skatta två tunnor lax till konungen.³⁴

Olof Henrikssons sannolikt äldste son Nils Olofsson var husbonde på Ylivainio eller Kaisa gård på Varttosaari 1557-1616. Han omnämns som birkarl 1559, 1596, 1601 och 1606. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 323 mark och 4 öre, vilket gjorde honom till den fjärde rikaste mannen i Övertorneå socken. Han var fjärdingsman 1605,³⁵ och var en tid konungens laxfogde vid Tana älv.³⁶

Vid tinget 1604 berättade Mickel Larsson i Päckilä att han hade sett "Eett Spökerij", som hade sagt att han för Nils Olofssons i Varttosaari och sina missgärningars skull var innesluten i ett berg. Rätten fann att Nils Olofsson inte kunde bevisas vara inblandad i saken, samt att spöket bevisligen var en man som hade dränkt sig på svag is. Vid samma ting beskyldes Nils Olofsson av Nils Jonsson i Kukkola för att för 19 år sedan ha "varit berycktat för sin Syster Dotter", samt blivit lagförd för detta vid två ting. Nils Jonsson bekände dock att det inte var sant, och att han fällt dessa ord i vredesmod, varför han fick böta 3 mark.

Nils Olofssons son Anund Nilsson, husbonde på sedermera Knuuti eller Joki och Kaarle gårdar i Niemis 1615-45, omnämns som birkarl 1602. Hans släkt bar år 1800 namnen Pietari och Joki eller Knuuti i Niemis; Kaarle och Flink i Armasjärvi; Lehto och Hoppari eller Huhta i Kaakama, samt Tulkkila i Armassaari.

Nils Olofssons bror Jöns Olofsson var husbonde på sedermera Kaisajuntti och Juntheikki gårdar på Varttosaari i Niemis 1582-1615. Hans hustru Karin Jönsdotter var möjligen dotter till Joen Nilsson (Kumppani), och var änka efter Lars Innesson i Niemis. Jöns Olofsson var birkarl 1590, 1596, 1600, 1601 och 1606. Han var fogde i Torne lappmark 1600 och 1602,³⁷ och skickades under Kalmarkriget till Norge för att förhandla, men råkade i fångenskap och satt sedan fången i två år, varvid han blev illa trakterad. Under makens bortavaro led hans "fattiga hustru" stor nöd. Av denna anledning fick Jöns 1614 9/7 tre års skattefrihet på sitt hemman.³⁸ Eftersom änkan Karin var husbonde på gården 1617-23, bör Jöns Olofsson ha avlidit 1616 eller 1617.

Jöns och Karins son Jöns Jönsson Kaisa (död före 1681) efterträdde sin mor på gården. Han omnämns som birkarl 1620. I Anders Mickelsson Keksis (se Nirviä) kväde om islossningen i Torneälven 1677 står att "Gammelgubben Kaisa-Juntti, / den berömde byprofeten, / höll ett tal om röda havet," när vårfloden nalkades Varttosaari. Han "minde oss om Mose under; / isen stöp på ömse sidor". År 1800 bar Jöns Olofssons släkt, vilken var bosatt i Niemis, namnen Kaisa och Kaisajuntti.

Nils och Jöns Olofssons bror Hans Olofsson var husbonde på sedermera Kaishannu gård på Varttosaari 1564-1626. Han omnämns som birkarl 1580 och var fogdekarl 1602-1609. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 347 mark och 2 öre, vilket gjorde honom till den näst rikaste mannen i Övertorneå socken. Hans Olofssons släktgren dog ut år 1787.

Bild: Från vänster: Nils och Jöns Olofssons bomärken år 1601.³⁹

KARINEN I ARMASSAARI

Birkarlssläkten Karinen kan vara befryndad med borgaren Andris Kariste i Åbo, som 1454 18/6 satte sitt sigill under en handling. Andris Karistes sigill⁴⁰ föreställer ett bomärke som har vissa likheter med det bomärke Per Jönsson Karistes (nämnd 1594-1634) använde år 1601. Detta kan tyda på släktskap, men är troligen ett sammanträffande.

Släktens första kända medlemmar är bröderna Anders (nämnd 1539-43) och Jöns Persson i Armassaari. Jöns Persson var husbonde på Karinen gård i Armassaari 1539-52. Hans son Jöns Jönsson Kariste (nämnd 1557-94) efterträdde sin far på Karinen gård, och omnämns som birkarl 1596. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 130 mark och 4 öre.

Jöns Karistes son Jöns Jönsson Kariste (nämnd 1607-41), som i vissa längder omnämns med sitt finska namn "Kariste Junthe" ("Jöns på grundet"), var birkarl 1696, 1601, 1606 och 1620. Den släkt som härstammar från hans son Jöns Jönsson Kariste bar ännu år 1800 namnet Karinen och bodde i Armassaari. En annan son, Anders Jönsson Kariste, blev same i Suonttavaara sameby i Karesuando socken. Hans sonsöner blev genom giftermål husbönder på nybygget Kuttainen. Denna släkt bar år 1800 namnen Jatko, Töyrä och Raattamaa i Kuttainen. Laestadianpredikanten Johan Johansson Raattamaa (1811-1899) tillhörde denna släkt.

Jöns och Anders Jönsson Karistes bror Per Jönsson Kariste (nämnd 1596-1634) omnämns som birkarl 1596, 1600, 1601, 1606 och 1620. År 1615 anklagade lappfogden Reinhold Steger Per Jönsson "i Karis", kallad "Karise Petter", för att ha brukat fisketräsket "Ilve" (Idijärvi?), som tillhörde samerna i Suonttavaara sameby. Per svarade att hans far och hans farföräldrar hade brukat detta fisketräsk "med lapparnas lov och minne" och skattat för detta. Rätten fann att Ilve träsk trots detta rätteligen tillhörde Suonttavaarasamerna, varför träsket "dömdes under lapparna igen".

Per Jönsson Karistes son, profossen Nils Persson Kariste var husbonde på Nikula gård i Armasjärvi 1637-93. Han uppgavs 1682, trots 1615 års dom, äga 1/16 av fisketräsket Idijärvi. Detta år sålde han sin fiskerätt till sin "halvbrors oäkta son" Nils Matsson Kariste, som var same i Suonttavaara.⁴¹ Nils Persson Kariste vittnade vid tinget i Jukkasjärvi 1671 tillsammans med Erik Nilsson Noppa i Alkkula mot same som jojkat.⁴² År 1800 bar medlemmarna av denna släktgren namnen Oravainen i Nedre Vojakkala; Ekorn i Torneå, samt Nikula eller Järvi i Armasjärvi.

Jöns och Per Jönsson Karistes bror Olof Jönsson Kariste var husbonde på Mikonantti gård i Koivukylä 1607-35. Han omnämns som birkarl år 1600. Han eller hans hustru innehade fiskerätten i Temmingijärvi i Jukkasjärvi socken.⁴³ Olofs släktgren dog ut 1770.

Stamfadern Jöns Perssons son Per Jönsson var husbonde på sedermera Knuuti gård i Armassaari 1553-78. Han var birkarl 1553, och ägde vid det tillfället 3 kor. Han fiskade samma år i Idijärvi, Kuolusjärvi, Siilasjärvi, Mannajärvi och "Husse tresk". Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 75 mark och 4 öre. Hans släktgren dog ut 1771.⁴⁴

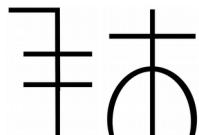

Bild: Från vänster: Jöns Jönsson Karistes (nämnd 1596-1634), samt Per Jönsson Karistes (nämnd 1595-1635) bomärken år 1601.⁴⁵

KEISU I MARJOSAARI

Släkten härstammar från Erik Nilsson, husbonde på Keisu gård i Marjosaari 1567-1605, vilken omnämns som birkarl 1590. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till endast 28 mark. Erik omnämns som klockare i Särkilax kapell (Övertorneå) 1572, i samband med att han fick böta för hor med en samekvinna.

Sonen och efterträdaren på gården Erik Ersson (nämnd 1600-60), tas upp i birkarlslängderna år 1600 och 1620. Erik Erssons sonsöner Per Ersson Keisu (död 1738 26/10) och Mickel Ersson Keisu (död 1729 eller 1730) var husbonde på var sin halva av Keisu gård; Etu-Keisu, respektive Taka-Keisu. Mickel Keisus gård brändes av ryssarna under stora ofreden, varför han år 1723 beviljades skattelättnader.⁴⁶

År 1800 fanns följande namn inom släkten: Keisu i Marjosaari; Hvit i Kuivakangas; Lampa i Juoksengi, samt Lakkala i Kainuunkylä.

KIPPA I HAAPAKYLÄ

Olof Larsson var husbonde på Kippa gård i Haapakylä 1539-53. Han kan möjligen ha varit bror till Jakob (Kauppi) Larsson (Huru). Olofs sonson, nämndemannen Olof Ivarsson (nämnd 1589-1643) var husbonde på Äijälä, sedermera Vesto, gård i Haapakylä. Han omnämns som birkarl 1590.

Olof Ivarssons släktgren dog ut redan på 1600-talet, men den släkt som härstammar från hans bror Lars Ivarsson (nämnd 1588-1613) på Kippa gård i Haapakylä, kom att bli en av Tornedalens största. År 1800 bar släkten namnen Tuoppa, Kuitu, Lantto, Lampinen och Niska i Juoksengi; Purainen i Pello; Heikkilä, Assola, Simu och Kuttainen i Haapakylä; Mäki i Turtola; Kaarle och Ranta i Ruskola; Raanujärvi i Övre Tengeliö; Kuusijärvi i Soukolo; Sturk och Hellberg i Marjosaari; Kerttu, Rautio, Iivari och Hörning i Kuivakangas; Joonas i Alkkula; Ärtämä i Armasjärvi, Ero i Koivukylä, samt Asplund i Torneå.

Bild: Olof Ivarssons bomärke 1613.⁴⁷

KOHKOINEN I KUIVAKANGAS

Släkten Kohkoinen härstammar från Joen och Karin. Släktens stamgård bör ha legat på gränsen mellan byarna Kuivakangas och Kaulinranta. Joen var antagligen död år 1539, medan Karin levde ännu på 1550-talet. De hade fyra till namnet kända söner; Mickel, Henrik, Erik och Jöns Joensson.

Mickel Joensson var husbonde på Kohkoinen gård i Kuivakangas 1539-79. Han var birkarl 1553, och ägde vid det tillfället 6 kor. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 22 mark och 6 öre, vilket gjorde honom till den näst fattigaste birkarlen i Övertorneå socken. Han fiskade 1554 i "Maree tresk".

Vid sommaringet 1549 fick han böta 6 mark till kungen och 2 mark till biskopen för hor med sin "lappekona". Vid sommaringet 1553 fick han böta 8 mark för samma brott. Samma år uppbar han tillsammans med fogden Jöns Jönsson (Pakkainen) i Övre Vojakkala skatten i Tanafjorden och Laksefjorden.⁴⁸ Att Mickel trots sin relativa fattigdom förekommer i ett så prestigefyllt sammanhang är förvånande.

Mickels son, nämndemannen Mickel Mickelsson Kohkoinen eller Kohkoi, var husbonde på Kohkoinen gård i Kuivakangas 1580-1626. Han efterträddes på gården av mågen Jöns Klemetsson Kohkoinen (nämnd 1619-66), vilken var son till birkarlen och länsmannen Klemet Henriksson, husbonde på Liisa gård i Nedre Vojakkala 1583-1616 och sonson till Henrik Larsson, husbonde på Alatalo gård i Nedre Vojakkala 1539-60. Denne Henrik Larsson var den rikaste birkarlen i Tornedalen under första halvan av 1500-talet. Jöns Klemetsson Kohkoinen omnämns som birkarl 1620, var länsman i Övertorneå 1639-65 och dessutom gästgivare och nämndeman. Jöns efterträddes som länsman av sin son Mickel Jönsson Kohkoinen, vilken i sin tur efterträddes av sin svärson Olof Persson Taro i Alkkula.

De släkter som härstammar från Jöns Klemetsson Kohkoinen bar år 1800 namnen Muotka, Perävaara eller Perä, Niemi, Järvenaita och Härmä i Kuivakangas; Nuuksjärvi i Soukolo; Paavo och Lahti i Kukkola; Peurasaari i Karjalahti (Kemi socken); Kulju i Nedre Raumo; Järkkä i Kaakama; Kauvosaari, Grym och Lampinen i Juoksengi; Jolanki och Meltosjärvi i Övre Tengeliö; Juntti i Ruskola; Lauri i Kainuunkylä, samt Kohkoila och Ylinenpää i Kaulinranta

Henrik Joensson var husbonde på Heikinmikko gård i Kaulinranta 1549-97. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 58 mark. Medlemmarna av hans släktgren bar år 1800 namnen Heikinmikko i Kaulinranta; Kurajärvi i Soukolo; Nuuksjärvi i Soukolo; Lantto i Täreändö; Lampa eller Vinsa i Kainulasjärvi, samt Hörning i Kuivakangas.

Erik Joensson var husbonde på Kohkoila gård i Kaulinranta 1554-1606 och omnämns som birkarl 1590 och 1596. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 146 mark och 4 öre. Han fiskade 1554 i Karesuando och Tullinkisuando (Kuttainen) tillsammans med Olof Andersson (Noppa) i Alkkula. Sonen och efterträdaren på gården Erik Ersson Kohkoila (nämnd 1600-49) var birkarl 1600 och 1620.

Erik Erssons bror Henrik Ersson (nämnd 1600-69) var husbonde på sedermera Juvani och Erkheikki gårdar i Kaulinranta. Han omnämns som birkarl 1600, 1606 och 1620. Han erlade 1648 8 daler i kyrkoböter för att ha avlat barn utom äktenskapet.⁴⁹ Den släktgren som härstammar från honom bar år 1800 namnet Erkheikki och bodde i Kaulinranta.

Jöns Joensson var husbonde på Vanhainen gård i Kaulinranta (Kuivakangas) 1554-55. Av namnet att döma (Vanhainen betyder i detta sammanhang "gamla gården") var detta släktens stamgård. Jöns var också den rikaste av bröderna, trots att han inte omnämns som birkarl; hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 245 mark och 6 öre, vilket gjorde honom till den femte rikaste mannen i Övertorneå socken. Den släkt som härstammar från hans äldre son, Jöns Jönsson Vanhainen eller Vanha, kallad "Vanha-Juntti" – "Gammel-Jöns" – (nämnd 1589-1627), bar år 1800 namnen Vanhainen, Bäsk och Juvani i Kaulinranta; Kourilehto, Renholt eller Fräki och Morian i Nedre Vojakkala; Håhl i Karungi; Keskitalo och Kummu i Aapajoki; Harju i Kuivakangas; Antti i Närki; Kohkoinen i Kuivakangas och Saukkooja i Pello.

Jöns Joenssons yngre son Nils Jönsson Vanha, kallad "Vanha-Niku" – "Gammel-Nils" – var husbonde på Mäki gård i Kaulinranta 1607-21, samt på Nulu gård i Marjosaari 1622-31. Hans släkt bar år 1800 namnen Nulu i Marjosaari, samt Nulusjärvi och Paavomuotka i Ylimuonio.

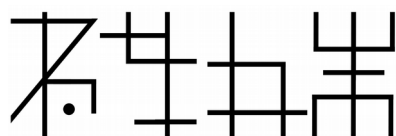

Bild: Från vänster: Mickel Mickelsson Kohkoi eller Kohkoinens bomärke 1613, mågen Jöns Klemetsson Kohkoinens bomärke 1630, Klemet Mickelsson Kohkoinens bomärke 1691, samt Johan Staffänsson Korvolas bomärke 1697.⁵⁰

KUMPPANI I NIEMIS

Släkten härstammar från "långe" Nils Olsson, husbonde på sedermera Kumppani, Juvani och Tiensuu gårdar i Niemis 1539-57. Han var birkarl 1553, och ägde vid det tillfället 16 kor, vilket gjorde honom till den birkarl i dåvarande Övertorneå socken som var rikast på boskap. 1554 sålde han 6 utterskinn och 8 renskinn "till ryssen". Han var nämndeman 1553. Samma år fiskade han i inte mindre än sju sjöar: Pasmajärvi (Kolari), Vaattojärvi, Sieppijärvi, Jorvajärvi, Kuormakkajärvi, Särkijärvi, samt Kiilisjärvi. Han fiskade 1554 ensam i Pasmajärvi, Vaattojärvi och Sieppijärvi, samt tillsammans med Mickel Anundsson i Kainuunkylä i Särkijärvi och Kiilisjärvi. Vid vintertinget 1546 bötede han 6 mark för hor med "lappekonor" i Lappmarken. Vid sommartinget 1549 bötede han 6 mark till kungen och 2 mark till biskopen för samma brott.

Sonen Joen Nilsson (nämnd 1553-84), husbonde på Juvani gård i Niemis, var nämndeman 1570. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 201 mark. Vid sommartinget 1553 fick han böta 5 mark för hor med sin "lappekona". Joen Nilssons son Henrik Jönsson omnämns som birkarl 1590, en annan son, Jöns Jönsson var birkarl 1596, 1600 och 1620. Den släkt som

härstammar från Jöns Jönssons son Olof Jönson Tiensuu (död före 1688), bar år 1800 namnen Tiensuu och Rautio i Niemis; Kunni i Armassaari; Piethainen i Koivukylä, samt Mukkavaara och Ruokojärvi i Soukolo

Joens Nilssons son Nils Jönsson, husbonde på sedermera Kumppani gård i Niemis 1596-1613, var birkarl 1596 och 1600. Nils son Olof Nilsson (nämnd 1614-67) var sexman 1620. Hans söner Nils och Johan Olofsson omnämns med släktnamnet Kumppani från och med 1670-talet, och ännu år 1800 bar alla släktmedlemmar detta namn.

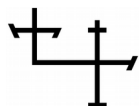

Bild: Olof Nilssons (Kumppani) bomärke 1620.⁵¹

KYLLI I PELLO

Åtskilliga personer med namn som påminner om Kylli (Kylle, Kyllila, Kyllän, Kyllianen) förekommer på 1400- och 1500-talen i Egentliga Finland och Viborg,⁵² men namnet verkar inte ha använts i Finland under nyare tid, med undantag för en släkt i Kuusamo socken, vilken dock härstammar från Övertorneå.⁵³

I 1539 års skattelängd upptas under Pello Olof Olsson Kylli (nämnd 1539-62) och Grels Olsson (nämnd 1539-73), vilken sannolikt var bror till Olof. Mickel Olsson Kylli (nämnd 1547-84), bror till Olof och troligen även till Grels, var birkarl 1559. Han fiskade 1554 i Äkäslompolo tillsammans med Mårten Persson (Marttila) i Turtola. Mickel Kyllis lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 58 mark och 6 öre. Den Inne Mickelsson som nämns i Pello 1587 var antagligen Mickel Kyllis son. Han var släktens sista med säkerhet kända medlem.

Den yngre släkten Kylli, som fortlever idag, härstammar från Jöns Nilsson Kylli, husbonde på Kylli, sedermera Jussi, gård i Pello 1601-44. Han kan inte knytas till den äldre släkten.

KYRÖ

Inte mindre än fyra släkter i Tornedalen bar namnet Kyrö på 1500-talet. De behöver inte ha varit av samma ursprung, men bör ha härstammat från någon av Finlands tre Kyrö-socknar (Storkyro, Lilkyro och Tavastkyro). Inom flera grenar av släkten Kyrö från Pello har sagts, att släkten härstammar från Storkyro, en sägen som förefaller vara av hög ålder.⁵⁴

På Salmi gård i Vuono i Nedertorneå bodde 1539-57 Jöns Nilsson Kyrö. Hans son Erik Jönsson Kyrö var husbonde på gården 1559-66.

I Päckilä var Jöns Olofsson Kyrö husbonde på sedermera Pietilä gård 1539-47. Han var nämndeman 1539-57 och birkarl 1553. Han ägde vid det tillfället 5 kor. Trots sitt ringa kreatursinnehav var han en av de jordrikaste männen i Tornedalen; han skattade 1543 för hela 7 spannländ åker och 60 lass äng. Han fiskade 1554 i Vaikkajärvi och Temmingijärvi, belägna vid nuvarande Lainio by, tillsammans med Hans Anundsson (Äijä) i Haapakylä. Samma år sålde han 3

rävsinn, 2 uttersinn, 1 brunt bäversinn, och 9 rensin "till ryssen". 1540 dömdes han till 1/2 mark i böter för tjuvfiske i Lappmarken, samt 4 mark till kungen och 1 mark till biskopen för hor med sin lapska frilla. 1553 fick han åter böta 6 mark för det senare brottet.

Den Nils Jönsson som var birkarl i Päckilä 1559 var antagligen Jöns Kyrös son. Enligt längden över Älvsborgs lösen 1571 ägde han inget annan än 2 kor, värda 2 mark i penningar, vilket gjorde honom till den fattigaste birkarlen i Tornedalen. Pietilä gård övertogs av Jöns Olofsson Kyrös måg Olof Persson Ruomi (se Ruomi).

Troligen bar även den släkt vars förste kände medlem var Erik Persson, husbonde på Kyrö, sedermera Knuuti, gård i Alkkula 1539-66, namnet Kyrö. Sonen Per Eriksson (nämnd 1557-1616) var nämndeman 1570 och tas upp i birkarlslängderna 1596 och 1600. Släktens sista medlemmar var hans sondötrar Anna och Brita Nilsdotter, vilka levde ännu 1651.

Den enda fortlevande av Tornedalens Kyrösläkter härstammar från nämndemannen Anund Anundsson, husbonde på Kyrö gård i Pello 1539-51. Han hade tre kända söner: Anund, Olof och Peder (nämnd 1548-65) Anundsson. Denna släkt är den överlägset största i Tornedalen, och kanske i hela Norden. Idag härstammar flera tusen personer i Finland, Sverige och Norge i rakt nedstigande led från Anund Anundsson. De som härstammar från honom på kvinnosidan kan räknas i tiotusental.

Anunds son Anund Anundsson, som var vuxen 1539, var nämndeman och husbonde på sedermera Mattila gård i Pello 1551-69. Han omnämns som birkarl 1559, och fiskade 1554 i Ylläsjarvi. Anunds son, även han med namnet Anund Anundsson var nämndeman och husbonde på sedermera Mattila gård 1583-1632. Gården övertogs sedan av mågen Jöns Andersson (Mukka) av birkarlssläkten Pello, vilken dock 1643 flyttade till Junosuando.

Även Olof Anundsson var vuxen 1539. Han var husbonde på Kyrö gård i Pello 1551-75 och omnämns som birkarl 1559. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 27 mark och 2 öre, vilket gjorde honom till den tredje fattigaste birkarlen i Övertorneå socken. Olof Anundssons son, Jöns Olofsson Kyrö eller Kyröläinen (nämnd 1583-1628) var nämndeman och sexman. Hans sannolikt äldste son Mickel Jönsson Kyrö var husbonde på Saukkooja gård i Pello. År 1800 fanns följande namn inom Mickel Kyrös släktgren: Kaisko i Lyngen, Norge; Satta i Sattajärvi och Sieppijärvi; Rova i Sieppijärvi; Kaltio i Sattajärvi; Liviöjärvi i Liviöjärvi; Hannu i Ohtanajärvi; Palovaara i Kolari; Kurtakko i Kurtakko; Kallo i Kallojärvi, Kittilä socken; Ylläsjarvi i Ylläsjarvi; Olkkuri, Lovikka och Pekka i Kainuunkylä; Piethainen i Koivukylä; Sankoski i Aapajoki; Torikka i Nuottioranta; Kyrö i Vittangi, Jukkasjärvi och Soutujärvi; Lainio (Martti) i Lainio och Jukkasjärvi; Vivungi i Vivungi, samt Keppo i Keppojärvi och Avvakko.

De släkter som härstammar Jöns Olofsson Kyrös son Jöns Jönsson Kyrö, husbonde på Kyrö gård i Pello, bar år 1800 följande namn: Kyrö, Lantto, Eero, Hannu, Antti, Olkamangi och Barsk i Pello; Kyrö eller Satta i Sattajärvi; Orajärvi i Orajärvi; Tapojärvi i Tapojärvi; Kihlanki i Kihlanki; Tolppi i Alkkula, Hannukainen i Kuivakangas; Korpi i Matarengi, samt Pelttari i Karungi.

En mycket stor släktgren, som härstammar från Jöns Jönsson Kyrös son Mickel Jönsson Kyrö, vilken 1660 anlade nybygget Vuontisjärvi i Enontekis socken, bar år 1800 följande namn: Kyrö i Kyrö (Enontekis socken), Kyrö (Kittilä socken), Kyrö (Enare socken), Raattamaavaara och Ylikyrö; Kaukonen, Ranta och Kiviniemi i Kaukonen, Kittilä socken; Hanhivaara och Lompola i Kittilä; Hetta i Hetta; Kallo i Kalloniemi, Kittilä socken; Kurtakko i Kurtakko, samt Raattamaa i Kuttainen.⁵⁵

Bild: Från vänster: Anund Anundssons (nämnd 1583-1632) bomärke 1630, samt Jöns Olofsson Kyröläinens bomärke, som han tecknade det 1613, respektive 1629.⁵⁶

MANSIKKA

Anders Olofsson var husbonde på Mansikka gård i Päkkilä 1539-47. Hans son Per Andersson (nämnd 1552-87) omnämns som birkarl 1559. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 122 mark och 2 öre. Pers bror Lasse Andersson var husbonde på Mansikka gård i Päkkilä 1551-93. Lasses lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 195 1/2 mark. Han fiskade 1554 i Pasmajärvi (Kolari), Vaattojärvi och Sieppijärvi.

Lasses sonson Jöns Hindersson Mansikka var den siste av släkten som var husbonde på Mansikka gård. Hans ende kände son, Eskil Jönsson Mansikka-Immo, gifte sig med Brita Olofsdotter Immo (se Immo), och blev husbonde på Immo gård i Turtola. År 1800 bar hans släkt namnen Esko, Anunti och Mämmilä i Turtola, samt Skarpsvärd i Juoksengi.

NIRVIÄ

Namnet Niverä förekommer i byn Pelkola i Duderhof i Ingermanland på 1700-talet, medan namnet Nirva vid samma tid förekommer i Kauhajoki i Södra Österbotten.⁵⁷

Tornedalssläkten Nirviä härstammar från Olof Hindersson Nirviä eller Niverä, husbonde på Nirviä eller Ollikkala gård i Marjosaari 1564-1606. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 39 mark och 6 öre. Den sannolikt äldste sonen, landsknekten Henrik Olofsson Nirviä (nämnd 1607-21), var husbonde på sedermera Keksi gård i Marjosaari. Han efterträddes på gården av mågen Anders Mickelsson Keksi (död 1705) från Kaulinranta, vilken var soldat och fjärdingsman. Anders Keksi (Antti Keksi) är den förste tornedalske skald som är känd till namnet. Han författade två kväden på Kalevalameter; "Antti Keksin laulu jäänlähdistä Tornionväylässä vuonna 1677" (Antti Keksis kväde om islossningen 1677), samt "Keksin laulu Nikolaus papista" (Kvädet om prästen Nikolaus [Ulopolitanus]).⁵⁸ Anders Keksis ättlingar bar år 1800 namnen Keksi i Marjosaari; Eero eller Pieskä i Pello, samt Rattosjärvi i Övre Tengeliö.

Olof Hindersson Nirviäs son Mickel Olofsson Nirviä var liksom brodern Henrik landsknekt. Han var husbonde på Nirviä eller Ollikkala gård i Marjosaari 1613-39 och omnämns som birkarl 1620. År

1800 bar medlemmarna av hans släkt namnen Nirviä, Rova och Ollickala i Marjosaari; Muotka i Kuivakangas; Brännholm i Ruskola; Maasaari i Juoksengi, samt Paavola i Orjasjärvi.

Bild: Nämndemannen Erik Micklesson Nirviäs bomärke 1694.⁵⁹

NOPPA I ALKKULA

Under 1400- och 1500-talet användes namnet Noppari i Satakunta, bland annat i Vittis socken,⁶⁰ där det förekom ännu på 1830-talet. Namnet Noppa förekom i Karhe by i Tavastkyro på 1600-talet, samt i Laihela i Österbotten vid 1700-talets början.⁶¹

Birkarlssläkten Noppa härstammar från Anders Joensson, husbonde på sedermera Luttu och Noppa gårdar i Alkkula 1539-60. Anders son Olof Andersson (nämnd 1549-64) omnämns som birkarl 1549. Han fiskade 1554 i Tullinkisuando (Kuttainen) tillsammans med Erik Joensson (Kohkoinen). Olofs bror Lars Andersson (nämnd 1565-92) efterträdde honom på gården. Luttu gård fick sannolikt sitt namn efter Lars änka Lucia (nämnd 1593-95). Lars och Lucias son Anders Larsson var husbonde på Luttu gård åren 1604-40, medan sonen Nils Larsson 1596-1635 var husbonde på Noppa gård. År 1800 bar släkten namnen Kyrö i Alkkula; Noppa och Naaskoi i Taroniemi, samt Kaaranes i Tengeliö.

OLLIKKALA I VITSANIEMI

Släkten härstammade från Anders Persson, husbonde på sedermera Ollicka gård i Vitsaniemi 1539-49. Anders son Mårten Andersson var enligt Erik Wahlberg husbonde på den gård som senare skulle bli Aho i Vuomajärvi,⁶² medan en annan son, Olof Andersson (nämnd 1549-91), efterträdde fadern på Ollicka gård. Olof var nämndeman 1549-82. Han omnämns som birkarl 1553, och ägde vid det tillfället 10 kor. Han uppbar samma år tillsammans med Måns Hindersson (Toolainen) i Juoksengi och Olof Persson (Ruomi) i Päckilä skatten i Kvenangen.⁶³ Han fiskade 1554 i Pasmajärvi (Kolari), Vaattojärvi och Sieppijärvi och hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 205 mark. Han sakfölldes vid vintertinget 1580 till 3 mark för lönskaläge. Olofs son Nils Olsson, vilken efterträdde sin far på Ollickala gård och omnämns som birkarl 1590, var troligen släktens sista medlem.

OLKKURI I KAINUUNKYLÄ

Enligt en sägen, som förekommer i många grenar av släkten, skall släkten ha inkommit från Tyskland. Stamfadern Olof Joensson var husbonde på sedermera Olkkuri, Lovikka, Kannala, Kuurunen och Tyni gårdar i Kainuunkylä 1539-53. Han hade tre kända söner: Joen Olsson Pajari, samt Nils och Mickel Olsson. Mickel Olsson (nämnd 1551-76) fiskade 1553 i Näkkäläjärvi, där Mickel Andersson (Käyräsvuopio) i Matarengi fiskade påföljande år.

Nils Olsson var husbonde på sedermera Kannala, Kuurunen och Tyni gårdar i Kainuunkylä 1551-59. Han var birkarl 1559 och fiskade 1554 i Rauvasjärvi och Ainattijärvi tillsammans med Nils Anundsson (Nikka) i Kainuunkylä. Släktgrenen dog ut på 1610-talet. År 1975 utfördes en arkeologisk utgrävning av Kannala gård. Utgrävningen visade att platsen har varit bebodd sedan 1060-talet.⁶⁴

Joel Olsson Pajari var husbonde på Olkkuri gård i Kainuunkylä 1551-93. Han omnämns liksom brodern Nils som birkarl 1559. Han fiskade 1553 i Lampisjärvi tillsammans med Nils Henriksson i Kainuunkylä och ensam i Kuoksusuando. 1554 fiskade han i Kuoksusuando och Vittangisuando. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 55 mark och 5 öre.

Alla nu levande grenar av släkten härstammar från Joel Olsson Pajaris sonson Nils Ludvigsson Lodvijk. Han var husbonde på Lovikka gård i Kainuunkylä 1623-38, men blev år 1639 uttagen till soldat, trots att han var medelålders och husbonde på en relativt betydande gård. För att undvika att hamna i krigstjänst lämnade han sin hemby och anlade nybygget Lovikka.⁶⁵ Han var husbonde där 1640-59. Från Nils Lodvijk härstammar en av de största släkterna i Tornedalen. År 1800 fanns följande namn inom denna släkt: Lahti eller Satta i Sieppijärvi; Nilimaa, Kyöstäjä, Tyni eller Esko, Kuoppala och Lahti i Lovikka; Hannu eller Vänkkö och Heikki i Pajala; Kummu i Kukkola; Lasu eller Johdet i Junosuando; Lovikka i Vassara (Gällivare); Niska och Outinen i Juoksengi; Harju eller Hirsikangas i Korpikylä; Merasjärvi i Palokorva; Ajo i Kainuunkylä; Moskojärvi i Moskojärvi; Lautakoski i Lautakoski och Tengeliö; Jokijalka eller Jaako och Kaasko i Kolari; Erkheikki (Kreku) i Erkheikki; Juhonpieti (Aaro) i Juhonpieti; Killingi i Killingi; Soutujärvi i Soutojärvi; Parakkavaara i Parakka och Vittangi; Koivuniemi i Tarendö, samt Holma i Lovikka, Jokijalka och Kangas.⁶⁶

Bild: från vänster: Abraham Gustavsson Lovikkas och Jakob Eriksson Lautakoskis bomärken 1755.⁶⁷

PAJANEN I PAJALA

Lasse Pajanen inkom till Tornedalen någon gång före 1587, eftersom han detta år började skatta för ett nybygge, som senare skulle utvecklas till byn Pajala (Pajala betyder ”Pajanens boplatz”). Han kan möjligen vara identisk med den Lasse Pajanen, som 1558-76 bodde i Pyhäjärvi socken i norra Österbotten. Namnet Pajanen fanns i Pyhäjärvi ännu vid 1800-talets början.⁶⁸ Lasse kan också ha kommit från Rautalampi i Norra Savolax, eftersom namnet Pajanen förekommer även där, och Lasses närmaste granne, Per Kolari – byn Kolaris grundläggare – troligen kom därifrån.⁶⁹

Lasse var husbonde i Pajala 1587-1601. Han omnämns som birkarl år 1600. Sonen Staffan Pajanen var birkarl samma år. Staffan var husbonde på sedermera Pellikka gård i Pajala och efterträddes av brodern Lasse Larsson Pajanen eller Pajala (nämnd 1601-18), vilken var birkarl 1606. Lasses änka Elin gifte om sig med Per Henriksson Pellikka, vilken övertog gården och även var gästgivare. Han var år 1626 den näst största boskapsägaren i dåvarande Övertorneå socken. Per Pellikkas släkt dog ut 1758.

Lasse Pajanens son Nils Pajanen var husbonde i Pajala 1596-1612. Från Nils Pajanens söner Erik och Lars härstammar de nu levande grenarna av den vittförgrenade släkten. Medlemmarna av Erik Nilsson Pajanens släktgren bar år 1800 namnen Björntand och Enbuske i Pello; Vuopio, Niva och Stormlod i Pajala; Kitkiöjärvi i Kitkiöjärvi; Muonionalusta i Muonionalusta; Tjäder i Lovikka; Kolare i Kieksiäisvaara; Niva i Karesuando och Suonttavaara sameby; Niva eller Huukki i Huukki; Juntikka i Koivukylä; Erkheikki och Vanhainen i Erkheikki; Kangas, Vuopio och Hvit i Kaulintanta; Korpi i Matarengi; Tiiperi i Nuottioranta; Honkuri och Pessa i Övre Tengeliö.

Medlemmarna av Lars Nilsson Pajanens släktgren bar år 1800 namnen Pajala i Pajala, Torneå och Kuivakangas; Assola i Haapakylä; Mämmilä eller Alatalo i Kieksiäisvaara; Mattila i Pello; Lassi, Vänkkö, Lauri, Heikki och Pellikka i Pajala; Karinen i Armassaari; Juto eller Niva och Olli i Tärendö; Jatko eller Pääkkö och Rova i Sieppijärvi; Kaartinen i Kardis; Tiensuu i Kolari; Pasmajärvi i Pasmajärvi; Vaattojärvi i Vaattojärvi, samt Kihlanki i Kihlanki.

Bild: Från vänster: Nämndemännen och bröderna Lars och Henrik Matsson Pajanens bomärken 1691 respektive 1695.⁷⁰

PEKKARI I MATARENGI

Släkten härstammar från Per (Pelle) Persson, husbonde på Pekkari gård i Matarengi 1539-93. Han omnämns som birkarl 1559 och var nämndeman 1562-85. Han fiskade 1554 i "Aijhe Siön" och hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 43 mark. Det har hävdats att Per Persson var klockare i Övertorneå, samt att han var son till eller rent av identisk med den Peder Petri, som var kyrkoherde i Särkilax (Övertorneå) 1530. Några sådana slutsatser kan inte dras av de bevarade källorna.

Per Persson efterträddes på Pekkari gård av sonen Nils Persson (nämnd 1594-1604). Nils söner Henrik Nilsson Pekkari och Per Nilsson flyttade till den nyanlagda byn Tärendö på 1620-talet. Henrik Persson Pekkari var husbonde på Pekkari gård i Matarengi 1605-21, och omnämns som nybyggare i Tärendö 1626-30. Hans släkt bar år 1800 namnen Perttu i Tärendö, samt Ylinentalo i Kangos.

Per Nilsson var nybyggare i Tärendö 1626-30. Hans släkt bar år 1800 namnen Pekkari i Tärendö, Lahnasuando, Kolari, Tornefors och Kengis; Juto, Juntti, Koivuniemi, Tuoma och Tervahauta i Tärendö; Lehto i Kieksiäisvaara; Hangasjärvi i Soukolo; Lauri, Pellikka och Pajala i Pajala; Liminka i Anttis; Vinsa i Kainulasjärvi; Kangas i Kolari; Vaara i Sodankylä; Kruukka i Junosuando; Trukki eller Juntikka i Övre Vojakkala, samt Snäll i Erkheikki. En gren av släkten bodde sedan 1700-talets början i Randijaur och Purkijaur i Jokkmokks socken.

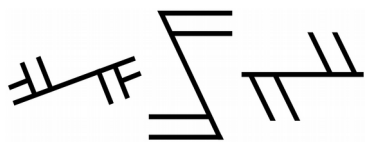

Bild: från vänster: Johan Johansson Pekkaris bomärke 1750, samt Hans och Samuel Hansson Pekkaris bomärken 1755.⁷¹

PELLO I PELLO

Henrik Staffansson var husbonde på sedermera Olli, Pello eller Antti, Viinikka och Välimaa gårdar i Pello 1539-61. Han var birkarl 1559, och fiskade 1554 i Pentäsjärvi. Henrik bör ha avlidit 1561 eller 1562, eftersom hans änka Elin tas upp i längderna 1562-65. Erik Wahlberg har antagit att gårdens byggnader låg i nuvarande Neistenkangas, närmare bestämt på Antinvainio,⁷² en plats som troligen är uppkallad efter Henriks son Anders Hindersson (Antinvainio betyder "Anders inägor").

Henrik och Elin hade fyra kända söner; Jöns, Staffan (nämnd 1565-1603) och Anders Hindersson, samt Erik Hindersson Pello. Jöns Hindersson var säkerligen äldst. Han var husbonde på sedermera Olli gård 1543-1569 och omnämns som birkarl samtidigt som fadern 1559. Erik Wahlberg anser att hans gård låg på Ollinvainio ("Olofs inägor") i nuvarande Neistenkangas.⁷³ Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 30 mark och 6 öre. Jöns son Olof Jönsson (nämnd 1583-1633), som efterträdde sin äldre bror Jöns Jönsson på gården, var birkarl 1590 och 1606. Den släkt som härstammar från honom bar år 1800 namnen Marttila och Pantzar i Turtola; Inga eller Mäki, Toolainen och Taavo eller Taaveniku i Juoksengi; Nyström i Torneå; Olli och Vuopio i Pello; Kleemo i Kuivakangas; Vanhapieti och Ojanperä i Korpikylä; Lampa eller Mäkitalo eller Mäki i Kieksiäisvaara, samt Lampa eller Kainulasjärvi i Kainulasjärvi.

Erik Hindersson Pello (nämnd 1543-67) anlade ett nybygge på Haaparanta i Suensaari i Nedertorneå år 1555. Hans son Håkan Eriksson var fogdekarl. Gården övertogs 1640 av komministern Johannes Kempe. Erik Wahlberg skriver att "på detta hemman anlades sedermera Haparanda stad".⁷⁴

Anders Hindersson var husbonde på sedermera Pello eller Antti, Viinikka och Välimaa gårdar 1583-1623. Han satt som nämndeman vid tinget 1607. Hans gård var enligt jordeboken 1607 den största i Pello, men han kunde trots det inte så mer än 4 spannländ åker och skörda 4 lass hö, vilket bara var något över medelvärdet för Övertorneå socken. Hans sonson Anders Staffansson (död före 1698 3/3⁷⁵) var sexman 1635. År 1800 bar den släkt som härstammar från Anders Hindersson namnen Törngren och Björnfot i Pello; Keisu i Marjosaari; Mukka och Lantto i Junosuando; Kuoku i Kuoku och Merasjärvi; Kankaanranta och Keskikangas i Karungi, samt Hurula i Haapakylä.⁷⁶

Bild: Från vänster: sexmannen Anders Staffanssons bomärke 1635, nämndemannen Jöns Hindersson Ollis bomärke 1694, samt Lars Matsson Mukkas bomärke 1755.⁷⁷

POIKA I TURTOLA

Henrik Nilsson var husbonde på sedermera Poika, Mäki, Lauri och Knuuti gårdar i Turtola 1539-1571. Han bötdade 1549 för olovligt fiske i Lappmarken. Sonen Erik Henriksson (nämnd 1568-1606) var birkarl 1606. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 48 mark och 6 öre. Eriks sonson Henrik Henriksson Poika var husbonde på Poika gård 1614-60. Han omnämns som nämndeman och birkarl 1620. År 1620 erlade han 15 mark (sannolikt skrivfel för lispund) torr fisk i birkarlstull, vilket var avsevärt mer än de övriga birkarlarna. År 1638 hade han den största djurbesättningen i övre Tornedalen: 3 hästar, 1 tjur, 23 kor, 3 kvigor och 25 får.

År 1800 fanns följande namn inom släkten: Alainenpää i Turtola; Taavola och Ajanki i Juoksengi; Matinlompola och Saukkoriipi i Pello; Ranta eller Kaarle i Ruskola. En släkt som härstammade från Henrik Henriksson Poikas sondotter Malin Ersdotter Poika och hennes make Olof Olofsson Lampinen från Pello (husbonde på Mäki gård i Turtola) bar år 1800 namnen Sukki i Taroniemi och Välimaa i Pello.

Erik Wahlberg uppgav 1962 att militär- och prästsläkten Turdfjäll härstammar från birkarlssläkten Poika.⁷⁸ Detta har dock visat sig vara felaktigt – se Georg Luthers artikel "Släkten Turdfjälls väg: från Österbotten via Nyen till Västerbotten" i Släkt och Hävd 2002:1.

Från Henrik Nilssons yngre son Nils Hindersson (nämnd 1572-1603) härstammade släkten Jokijalka i Kolari. Vid tinget i Övertorneå 1605 drogs hans sonsons söner Nils och Olof Nilsson Jokijalka var för sig inför rätta för hor. Nils Jokijalka dömdes att "falla under svärdet", eftersom hans brott bedömdes vara särskilt svårt. Släktgrenen dog ut 1733.

RAHTU I KUIVAKANGAS

Släkten kan enligt Erik Wahlberg ha samma ursprung som släkten Rahtu i Lumijoki i Österbotten, en släkt som, åter enligt Wahlberg, under 1500-talet var en av Österbottens rikaste. I nyare tid har namnet Rahtu förekommit i Siikajoki och Saloinen i Norra Österbotten, samt i Kumo i Satakunta.⁷⁹

Släkten härstammar från Henrik och Nils Larsson i Matarengi, vilka antagligen var bröder. Henrik Larsson var husbonde på sedermera Hetta gård i Matarengi 1539-79 och var birkarl 1559. Han fiskade 1554 i Ounisjärvi och Vuontisjärvi i nuvarande Enontekiö socken och hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 83 mark och 6 öre.

Henriks sonson Henrik Nilsson efterträdde på Hetta gård av sin måg, kyrkvärden Mats Hindersson (Piekkö), vilken var husbonde på Hetta gård 1661-75. Mats sonson, Henrik Hindersson Hetta (död 1743 6/11) anlade nybygget Hetta vid släktens gamla fiskevatten Ounisjärvi. Hans ättlingar bar år 1800 namnen Hetta i Hetta; Olli i Muonionniska, samt Hætta i Kautokeino i Norge. Till släktens samiska Kautokeinogren⁸⁰ hörde bröderna Aslak och Lars Jakobsen Hætta, av vilka den förre var den egentlige ledaren för Kautokeinoupproret 1852 och den senare, som dömdes till fängelse för sin inblandning i samma uppror, deltog i översättningen av bibeln till Kautokeinosamiska.⁸¹

Henrik Hindersson Hettas yngre bror Hans Hindersson Hetta (född 1669 19/8, död 1751 10/2) övertog Hetta gård i Matarengi. Från hans son, gästgivaren Erik Hansson Hetta-Mörtberg härstammar en av de mest framstående släkterna i Tornedalen. Medlemmarna av denna släktgren bar år 1800 namnen Mörtberg i Matarengi, Koivukylä, Torneå och Lappträsk; Lakkapää i Taroniemi samt Anna i Niemis.

Nils Larsson var husbonde på Rahtu gård i Matarengi 1551-77. Hans sonson Erik Olofsson Rahtu (nämnd 1601-36) omnämns som birkarl 1606 och 1620. Den släkt som härstammar från honom bar år 1800 namnen Rahtu i Kuivakangas och Knuuti i Turtola.

Bild: Nämndemannen Mickel Mickelsson Rahtus bomärke.⁸²

RAUTIO I JUOKSENGI

Mickel Henriksson var husbonde på Rautio gård i Juoksengi 1557-1610. Han omnämns som birkarl 1596 och hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 70 mark och 6 öre. Mickel hade tre till namnet kända söner; Henrik, Nils och Mickel. Den sannolikt äldste sonen Henrik Mickelsson var birkarl 1600 och 1606. Hans släktgren dog ut på 1620-talet.

Den andre sonen, Nils Mickelsson, var husbonde på Mikko gård i Juoksengi 1613-31 och omnämns som birkarl 1600. Hans ättlingar bar år 1800 namnen Trast, Rova och Myllymäki i Juoksengi. Den tredje sonen, Mickel Mickelsson, var husbonde på Mikko-Rautio gård i Juoksengi 1613-30. Hans ättlingar bar år 1800 namnet Nalli i Juoksengi, ett namn som uppkommit sedan Mickel Mickelssons sonsons son Mickel Samuelsson Rautio på 1710-talet blivit soldat med det ovanliga namnet Nalle.

Bild: Nils Mickelssons (Mikko) bomärke.⁸³

RUOMI I PÄKKILÄ

Olof Persson Ruomi (nämnd 1548-65) var måg till birkarlen Jöns Olofsson Kyrö i Päkkilä, och efterträdde honom som husbonde på sedermera Pietilä gård. Han uppbar 1553 tillsammans med Olof Andersson (Ollikka) i Vitsaniemi och Måns Hindersson (Toolainen) i Juoksengi skatten i Kvenangen.⁸⁴ Olofs Ruomis son Mickel Olsson omnämns som birkarl 1559. En dotter till Olof var antagligen gift med Markus Jönsson Fordell i Päkkilä/Vitsaniemi, medan sonen Olof Olofsson övertog faderns gård. De sista av hans släkt, som bar namnen Hannu och Pietilä, flyttade från Päkkilä vid 1700-talets mitt.

TAAVOLA I JUOKSENGI

Släkten kan vara en gren av den redan på 1500-talet talrika släkten Drucken (Trukki) i Raumo i Nedertorneå, eftersom Nils Davidsson år 1624 kallas "Nils Druken".

Stamfadern David Persson var nämndeman 1549, samt 1553-1554 och var husbonde på sedermera Taavola gård i Juoksengi 1539-60. Han upptas i längden över birkarlar 1553, och ägde vid det tillfället 10 kor. Samma år uppbar han skatten i Porsanger och Alta tillsammans med Henrik Eriksson Kemi i Raumo.⁸⁵ Han fiskade 1554 i Pasmajärvi (Jukkasjärvi) och Venejärvi och sålde samma år 2 rävsinn, 1 uttersinn och 6 rensinn "till ryssen".

Vid sommaringet 1546 bötdade han 1 mark för olovligt fiske i Lappmarken; vid vinteringet samma år bötdade han 6 mark för hor med "lappekonor" i Lappmarken. Även vid sommaringet 1549 fick han böta 6 mark till kungen och 2 mark till biskopen för hor med sin "lappekona" i lappmarken. För samma brott fick han vid sommaringet 1553, då han själv satt som nämndeman, böta 8 mark.

Sonen Per Davidsson (nämnd 1572-1621) var nämndeman och husbonde på Taavola gård. Han anlätades som sakkunnig vid gränsdragningsförhandlingarna med Ryssland efter freden i Teusina 1595.⁸⁶ Per Davidssons son David Persson var nämndeman 1630. Hans släktgren var den enda som fortlevde år 1800, den bar då namnet Taavola och fanns i Narken i Överkalix socken.

Per Davidssons bror Henrik Davidsson (nämnd 1600-24) omnämns som birkarl år 1600. Henriks son Mickel Henriksson var husbonde på sedermera Aasa gård i Juoksengi 1626-43 och var gift med Aasa (Åsa), efter vilken gården har fått sitt namn. Hon var enligt mantalslängden 1650 en "Uthgammal lapkāna". Henrik och Aasa hade två döttrar. En av dessa var Agneta Mickelsdotter Aasa, gift med Per Hindersson Aasa, som efter att en tid ha varit husbonde på Aasa gård år 1660 anlade nybygget Tullinkisuundo (idag Kuttainen) i Karesuando socken. Deras släktgren, som delvis övergick till renskötsel, dog ut eller flyttade till Norge på 1700-talet.

Per och Henrik Davidssons bror Nils Davidsson Drucken var sexman och husbonde på Taaveniku gård i Juoksengi 1604-30. Hans sonson Erik Nilsson Taavo dog utan arvingar på 1710-talet.

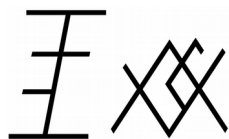

Bild: Från vänster: David Perssons (Taavola) bomärke 1630, samt Nils Davidsson Druckens bomärke 1635.⁸⁷

TOOLAINEN I JUOKSENGI

Släktens första kända medlemmar var bröderna Nils (nämnd 1539-61), Per (nämnd 1543-67) och Måns Hindersson (nämnd 1543-80) på Toolainen (och Inga) gård i Juoksengi. Måns Hindersson, husbonde på sedermera Inga gård, var birkarl 1553. Han uppbar samma år skatten i Kvenangen tillsammans med Olof Andersson (Ollikka) i Vitsaniemi och Olof Persson (Ruomi) i Päckilä.⁸⁸ År 1554 sålde han 2 rävsinn, 2 uttersinn och 10 rensinn "till ryssen". Måns satt som nämndeman vid ringet 1570. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen året därpå till 170 mark

och 4 öre. Vid vintertinget 1546 sakfällades han till 40 marker för att trots förbud ha farit till Lappmarken. År 1549 bötade han 6 mark till kungen och 12 öre till biskopen för hor med sin "lappekona". Han efterträddes på gården av mågen Nils Jonsson (se Inga).

De nu levande släktgrenarna härstammar från Måns Hinderssons bror Nils Hindersson, vars sonson Nils Ersson Toolainen enligt längden över Älvsborgs lösen 1613 var utfattig. Släktmedlemmarna bar år 1800 namnen Niemi, Kerttu, Luttu, Korvola, Ruisniemi och Huhtasaari i Kuivakangas; Juntti, Muotka, Jänkisjärvi, Keikkala och Raumoniemi i Soukolo; Orjasjärvi i Haapakylä, samt Kauvosaari i Juoksengi.

Bild: Per Ersson Toolainen eller Huhtasaaris bomärke 1697.⁸⁹

TULKKI I ARMASSAARI

Släkten Tulkki var den överlägset rikaste släkten i gamla Övertorneå socken. Det har tidigare antagits att släkten härstammar från "Sälånger" (Salangen) i Norge, eftersom lappfogden Anund Olofsson skulle ha begravts där år 1600.⁹⁰ Det har dock visat sig att detta är fel; den Anund Olofsson som fördes till "Iffuarstad i Sälånger" för att begravas år 1600 var inte lappfogden, utan en same från Tingevaara med samma namn.⁹¹ Släktnamnet, som betyder "tolk", antyder att släktens medlemmar ursprungligen var just tolkar.

Henrik Olofsson Tulk var husbonde på Heikkilä gård i Armassaari 1539-46. Hans son Stig fiskade 1554 i Tullinkisuando (Kuttainen) och Ruodusjärvi. Denna släktgren dog ut 1655.

Olof Anundsson var husbonde på Tulkki gård på Tulkkilansaari i Armassaari 1539-62. Han omnämns som birkarl 1553. År 1551 skrev kung Gustav i ett brev till birkarlarna i Torne socken och fogden Lars Olsson (Björnram) att Henrik Larsson i Vojakkala, Olof Anundsson och andra, i brevet icke namngivna, birkarlar i Torne socken hade hindrat birkarlarna i Kemi socken från att göra bruk av den lott de ägde i Lappmarken. Kungen uppmanade birkarlarna att framställa de bevis de eventuellt ägde för att deras rätt till Kemi lappmark var större än Kemibirkarlarnas. Om så skedde, skulle han låta "ske thet rätt och skiäll ähr upå både sijder". Fogden fick dessutom i uppdrag att skicka Henrik och Olof "välförvarade" till konungen.

Henrik Larsson köpte sig tydligen fri från detta genom att skänka kungen 50 ungerska gyllen och två guldringar värda 10 ungerska gyllen.⁹² Hur det gick för Olof är osäkert, men på något sätt måste han ha funnit nåd hos konungen, eftersom han utnämndes till fogde Kemi lappmark 1555 1/6.⁹³ Som ersättning för fogdetjänsten skulle han årligen erlagga 3 timmer (120 stycken) goda mårdsinn, 5 svarta bäversinn, 10 timmer gråverk. Han var fogde ännu 1558, men avsattes sedan på grund av Kemisamernas klagomål över hans oärliga och brutala framfart.

Han förefaller dock snart ha återinträtt i fogdetjänsten, eftersom han 1562 i ett klagobrev författat av Hans Larsson (Björnram) åter kallas lappfogde i Kemi lappmark. I detta brev hävdas att Olof låter "slåå i hiäll Och fara ilde medt", dem som inte vill foga sig i hans direktiv. Vidare hävdar Hans att Olof "sampt hans söner bedriffwe sådane öffwerwåldh syndh och lasther att man blyes scriffwa ther vm." Närmare bestämt ligger Olof själv med två "närskylde fränckor", medan hans ene son bolar med den andre sonens hustru. Ingen, vare sig kyrkoherden Anders Nicolai eller någon annan, kan göra något åt saken. Dessutom har han låtit "en hop arge skalcker" överfalla och nästan slå ihjäl Knut Ingesson, fogde i Torne och Kalix socknar. Detta brev verkar ha lett till att Olof avsattes från sin fogdetjänst en andra gång. Han efterträddes av sin son Anund.

Enligt sonsonen Olof Anundssons utsago som sakkunnig vid gränsdragningsförhandlingarna med Ryssland efter freden i Teusina 1595, hade konung Gösta befallt hans farfar, gamle Olof Anundsson och några andra goda män att utreda var gränsen mellan Sverige och Ryssland gick. Han fann att gränsen gick från Kajansalmi till "Orjafierdh", varefter konungen befallde honom att ta upp skatten fram till denna gräns. Olof svarade att han "dristadhe ded icke uthan hielp allene göra", varvid konungen bad honom ta med sig folk. Olof gjorde detta. Men när han kom dit överföll ryssarna honom och hans medhjälpare med hugg och slag, och ingen skatt blev upptagen där, varken då eller senare.⁹⁴

Olof Anundsson fiskade 1554 i Saarikoski, Muodoslompola, Muonionsuu (Muonionniska?), "Vihku jerffue" och "Erich jerffue". Samma år sålde han 10 rävsinn, 10 uttersinn, 4 bruna bäversinn och 30 rensinn "till ryssen". Vid sommaringet 1553 fick Lasse Hindersson i Särkilax (Matarengi) böta 4 mark för att ha gjort intrång på Olofs fiskevatten.

Vid vintertinget 1546 bötade Olof 6 mark för hor med "lappekonor" i lappmarken; vid sommaringet 1549 bötade han 6 mark till kungen och 2 mark till biskopen för samma brott. Även vid sommaringet 1553 fick han böta 15 mark för samma brott. Vid vintertinget 1546 sakfälldes han till 3 mark, då han försummade höra Guds ord och mässan.

Olof Anundsson hade följande kända barn; Anund, Nils, Olof och Anna. Anna var gift med fogden, häradshövdingen och underlagmannen Hans Knutsson Fordell på Pinnonäs i Pedersöre.

Anund Olsson var husbonde på Tulkila gård 1562-67. Han var fogde i Kemi lappmark 1562.⁹⁵ Vid sommaringet 1554 bötade han 40 marker för hor. Anunds son Olof Anundsson var husbonde på Tulkila gård 1592-1620. Han var birkarl 1589, 1590, 1600, 1606 och 1620, samt fogde i Torne och Västersjö lappmarker 1604-1607.⁹⁶ Han var även kvartermästare och sexman.⁹⁷ Olofs son Anund Olofsson Tulkki (nämnd 1622-26) efterträdde fadern på gården, men dog ung. Hans dotter Brita (död 1685) gifte sig med Samuel Simonis Myliander, och sedan, efter den första makens död, med österbottningen Isaacus Clementis Curtilius. Båda hennes makar var kapellaner i Hietaniemi och husbönder på Tulkila gård. Släkten Curtilius (Curtelius) härstammar från Brita Anundsdotter Tulkki och hennes andre make.

Olof Anundssons (d.y.) bror Anund Anundsson Tulkki var husbonde på Huhta gård i Armassaari 1606-37. Han var birkarl 1596, 1600, 1606 och 1620. En av hans söner, Anders Anundsson Huhta

(död före 1683) var husbonde på Kaisa gård i Niemis. Han var nämndeman och riksdagsman, samt länsman i Övertorneå socken.⁹⁸ De släkter som härstammar från Anund Anundsson Tulkki på Huhta gård bar år 1800 följande namn: Viippola, Noppa och Pamp i Taroniemi; Haavikko, Ylivainio, Huhdanantti, Kumppani, Tiipperi, Juvani eller Kunni och Mäntynenä i Niemis; Rova i Vuomajärvi; Kirkonmäki, Sandqvist, Littiäinen och Liehittäjä eller Lumio i Koivukylä; Olli, Karinen och Huhta i Armassaari; Heikinpieti och Niska i Vitsaniemi; Lantto i Ruskola och Övre Tengeliö, samt Haapaniemi och Slunga i Kainuunkylä.

Olof Anundssons (d.ä.) son Nils Olsson var husbonde på sedermera Kippari eller Tapani gård på Tulkkilansaari i Armassari 1562-1616. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 1658 mark. Detta gjorde honom till den överlägset rikaste mannen i Övertorneå socken och den, näst efter kyrkoherden Eskillus Andreae Ruuth och lappfogden Nils Nilsson Oravainen i Nedre Vojakkala, rikaste mannen i hela Tornedalen. Nils Olsson var birkarl 1580 och nämndeman 1602-1604. Hans släktgren dog ut med sonen Jöns Nilsson Skippar på 1640-talet.

Olof Anundssons (d.ä.) son Olof Olsson (nämnd 1580-1601), husbonde på sedermera Toljus och Torikka gårdar i nuvarande Nuottioranta, var birkarl 1580, 1589, 1590, 1596 och 1600, samt fogde i Torne och Västersjö lappmarker 1597-1600.⁹⁹ Han sakfälldes vid vintertingen 1570 och 1580 till 3 mark för lönskaläge. Den släkt som härstammar från hans sondotter Margareta Eriksdotter och hennes make Per Olsson Toljus (död 1675) bar år 1800 namnen Toljus i Niemis och Tina i Kaulinranta.

Bild: Från vänster: Olof Anundsson d.y:s bomärke 1621 Anund Anundsson Tulkkis (nämnd 1596-1637) bomärke 1613, samt Nils Olofssons bomärke 1601.¹⁰⁰

ÄIMÄ I MIKKOLANSAARI

Erik Wahlberg har antagit att släktens ursprungliga namn var Äimä, eftersom detta är det gamla namnet på släktens stamgård Hannukkala i Tengeliö.¹⁰¹ En by och en gård vid namn Äimälä ("Äimäs boplatz") finns i Kumo socken i Satakunta.¹⁰²

År 1539 fanns tre husbönder i byn Mikkolansaari; Mickel, Henrik och Nils Olsson. Då de bar samma patronymikon ligger det nära till hands att anta att de var bröder. Mickel Olsson var husbonde på Mikkola gård 1539-49. Hans son Mickel Mickelsson (nämnd 1554-61) upptas i längden över birkarlar som handlar med lappar 1553 och var nämndeman samma år. Han fiskade 1554 i "Pertome tresk". Hans släktgren förefaller ha dött ut med sonsonen Anund Larsson (nämnd 1576-1617).

Henrik Olsson var husbonde på Heikka eller Närkki gård 1539-51. Den siste av hans släkt var Henriks sonsons son Lars Nilsson Närkki, vilken vid tinget i Övertorneå 1694 sades vara gammal och blind.

Nils Olsson var husbonde på Äimä eller Hannukkala och Iivari gårdar 1539-43. Nils son Lasse Nilsson (nämnd 1547-53) var birkarl 1553 och husbonde på Iivari gård, vilken då räknades till Matarengi, men idag tillhör byn Torakankorva. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 68 mark och 2 öre. Lasse Nilssons son Ivar Larsson (nämnd 1569-97) övertog Iivari gård. Ivars son Ivar Ivarsson (nämnd 1605-33) omnämns som birkarl år 1600. Den släkt som härstammar från Ivar Larssons son Jöns Ivarsson Kolari, måg och efterträdare till Kolari bys grundare Per Kolari, bar år 1800 namnen Kihlanki och Leppäjärvi i Palojoensuu; Pudas eller Måna i Kolari; Kallo i Kittilä socken; Rova i Sieppijärvi; Luosujärvi i Luosujärvi; Kieksis och Välitälo i Kieksiäisvaara, samt Allard i Kengis.

Lasse Nilssons son Mickel Larsson, vilken omnämns som birkarl i Matarengi 1590, var husbonde på Rovainen gård i Haapakylä 1589-1603. Hans sonson Erik Olofsson (nämnd 1620-57), var birkarl 1620. År 1800 bar medlemmarna av hans släkt namnen Rovainen och Paavola i Haapakylä; Dunderberg i Ruskola, samt Anna eller Oja i Niemis.

ÖVRIGA BIRKARLAR

Anund Nilsson, som omnämns som birkarl i Kainuunkylä år 1600, är sannolikt identisk med den Anund Nilsson som var husbonde på sedermera Nikka gård på Rousuniemi i Kainuunkylä 1587-92. Han var son till Nils Anundsson, vilken var husbonde på sedermera Nikka gård 1543-84. Andra släktingar är inte kända.

Bengt Andersson omnämns som birkarl i Kainuunkylä 1559. Han var sannolikt son till Anders Olsson, vilken var husbonde på en gård på Rousuniemi i Kainuunkylä 1557-72. Några andra släktmedlemmar är inte kända.

Hans Anundsson var husbonde på Äijälä gård i Haapakylä 1539-62, och omnämns som birkarl 1549. Han fiskade 1554 i Vaikkojärvi och Temmingijärvi tillsammans med Jöns Olsson Kyrö i Päkkilä. Hans gård övertogs 1566 av mågen Olof Davidsson av slakten Huru.

En man vid namn Henrik Jakobsson omnämns som birkarl i Juoksengi 1596. Han är antagligen identisk med den Henrik Jakobsson, som var husbonde på Pudas gård i Alkkula 1609-42. Henriks ursprung är okänt, och han verkar inte ha haft några ättlingar.

Mickel Andersson var husbonde på en gård i Matarengi 1539-81, och var birkarl 1549. Han fiskade 1554 i Näkkäljärvi. Sonen Olof Mickelsson gården till Ruskola, där den kom att få namnet. Käyräsvuopio. Han dog av spetälska 1621, och gården övertogs av Jöns Persson (Jaukkuri).

Mickel Nilsson, husbonde på en gård i Pello 1557-68, omnämns som birkarl 1559. Han var antagligen son till Nils Nilsson i Pello (nämnd 1539-48). Jöns Nilsson Asso eller Assonpoika (nämnd 1607-15, samt 1623-32) kan ha varit Mickels brorson. Jöns Asso tas år 1636 upp i längden över fattiga och förefaller ha varit den siste av sin släkt.

Nils Hindersson Torne var birkarl i Kuivakangas år 1590. Han är sannolikt identisk med den Nils Hindersson som enligt Erik Wahlberg anlade Huhtasaari gård. Denne Nils Hindersson omnämns som

nybyggare 1596 och återfinns i längderna under Kuivakangas 1601-26. Gården övertogs senare på 1600-talet av en medlem av birkarlssläkten Kohkoinen.

Simon Mickelsson var husbonde på sedermera Ajo och Vittikko gårdar på Rousuniemi i Kainuunkylä 1539-78 och omnämns som birkarl 1559. Hans lösa egendom värderades i längden över Älvsborgs lösen 1571 till 27 1/2 mark. Han fiskade 1554 i "Rör tresk". Erik Wahlberg anger att Simons hemman år 1589 flyttades från Rousuniemi till Kainuunkyläs norra ände av den dåvarande husbonden Mickel Eriksson Rökäs. Mickel Eriksson Rökäs omnämns i Kainuunkylä 1586-1624, men hans ursprung är okänt.

Erik Kuoksu

8 mars 2010

- ¹ Detta är den äldre definitionen av Övre Tornedalen. Idag avser man med detta begrepp huvudsakligen Pajala, Jukkasjärvi och Karesuando socknar.
- ² Kuoksu, Erik (2008) "Birkarssläkter från Övre Tornedalen 1539-1800", Angered.
- ³ Birkarlslängder finns i landskapshandlingarna för Västerbotten följande år: 1553, 1559, 1590, 1596, 1600, 1601, 1602, 1606 och 1620.
- ⁴ Wahlberg, Erik (1962): "Birkarlar och birkarlasläkter i Tornedalen", ur Tornedalica nr. 1, Uppsala.
- ⁵ Tornedalskommunernas historiebokskommitté (1991): "Tornedalens historia I" s. 215 ff.
- ⁶ Wallerström, Thomas (1995): "Norrbotten, Sverige och medeltiden – Problem kring makt och bosättning i en europeisk periferi, del 1", Stockholm, Almqvist & Wiksell, s. 261 f.
- ⁷ Se vidare Wallerström 1995, samt Harrison, Dick (2002): "Jarlens sekel – En berättelse om 1200-talets Sverige", Stockholm, Ordfront (en av de första populärvetenskapliga böcker, som behandlar Bottenvikens tidiga historia).
- ⁸ Wahlberg 1962 s. 78, se även Wallerström 1995 s. 48 f.
- ⁹ Ibid s. 79 f.
- ¹⁰ Jfr. Wallerström 1995 s. 240.
- ¹¹ Jfr. Harrison 2002 s. 563 f.
- ¹² Se vidare Wahlberg 1962.
- ¹³ Dessa årtal visar mellan vilka år en person tas upp i någon eller några av följande längder: Diverse uppbördslängder från landskapshandlingar för Västerbotten 1539-1620, Jordeböcker för Västerbotten från och med 1607, Boskapslängder för Västerbotten 1620-39, Kvarntulls- och mantalsängder för Västerbotten 1632-36, samt mantalslängder för Västerbotten från och med 1642. I denna artikel är det av utrymmesskäl omöjligt att ange i vilka specifika längder varje person förekommer. Den specialintresserade hänvisas till min bok.
- ¹⁴ Wahlberg, Erik (1963): "Finska ortnamn i Norra Sverige", Tornedalica nr. 2, Uppsala s. 65.
- ¹⁵ Fogderäkenskaper för Torne och Västersjö lappmarker 1598.
- ¹⁶ Ibid s. 115.
- ¹⁷ Uppgifter om fisketräsk finns i landskapshandlingarna för Västerbotten 1553 och 1554.
- ¹⁸ Uppgifter om domar och böter är hämtade ur de saköreslängder som förekommer i landskapshandlingarna för Västerbotten angivna år.
- ¹⁹ Se Hausen, Reinhold (1910-35): "Finlands medeltidsurkunder", 8 band, Helsingfors.
- ²⁰ Se vidare Steckzén, Birger (1964): "Birkarlar och lappar", Lund; Almqvist & Wiksell, s. 442.
- ²¹ Boskapslängd för Övertorneå socken 1626.
- ²² Wahlberg, Erik (1988): "Bondeskalden Antti Keksi", Tornedalica nr. 45, Luleå, s. 106 f.
- ²³ Wahlberg 1963 s. 126.
- ²⁴ Wahlberg 1988 s. 118.
- ²⁵ Dombok för Enontekis tingslag 1670.
- ²⁶ Dombok för Enontekis tingslag 1680.
- ²⁷ Angående Anders Mickelsson Keksi och hans kväden, se Wahlberg 1988.
- ²⁸ Tvisten behandlas i domböckerna för Enontekis tingslag 1681 och 1682.
- ²⁹ Angående denna släkt, se vidare Kuoksu, Erik (2007): "Hyvä Maunu Martinpoika och hans släktkrets", ur Släktforskarnas årsbok 2007, s. 19-38.
- ³⁰ Memorialdombok för Övertorneå tingslag 1708.
- ³¹ Boskapslängd 1620, 1627, samt Wahlberg, Erik: "Kainulaiset ja pirkkalaiset", manuskript.
- ³² Wahlberg 1963 s. 62.
- ³³ Wahlberg, 1962 s. 90.
- ³⁴ Ibid s. 91.
- ³⁵ Landskapshandlingar för Västerbotten 1605.
- ³⁶ Wahlberg 1962 s. 91.
- ³⁷ Wahlberg 1963 s. 63.
- ³⁸ Ibid. s. 91.
- ³⁹ Wahlberg, Erik: "Kainulaiset ja pirkkalaiset", manuskript.
- ⁴⁰ Hausen, Reinhold (1900): "Finlands medeltidssigill", Helsingfors.
- ⁴¹ Dombok för Enontekis tingslag 1682.
- ⁴² Dombok för Jukkasjärvi tingslag 1671.
- ⁴³ Dombok för Jukkasjärvi tingslag 1680.
- ⁴⁴ Se vidare: Kuoksu, Erik (2007): "Birkarlen Jöns Persson (Karinen) i Armassaari och hans ättlingar 1539-1930", Angered.
- ⁴⁵ Wahlberg, Erik: "Kainulaiset ja pirkkalaiset", manuskript.
- ⁴⁶ Tornedalskommunernas historiebokskommitté (1993): "Tornedalens historia II" s. 49.
- ⁴⁷ Längd över Älvsborgs lösen 1613, första terminen.
- ⁴⁸ Wahlberg 1962 s. 86.
- ⁴⁹ Kyrkoräkenskaper för Övertorneå socken 1648.
- ⁵⁰ Längd över Älvsborgs lösen 1613, andra terminen, roterings- och utskrivningslängd 1630, dombok för Övertorneå tingslag 1691, memorialdombok för Övertorneå tingslag 1697.
- ⁵¹ Boskapslängd för Övertorneå socken 1620.

- ⁵² Hausen, Reinhold 1910-35.
- ⁵³ Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker: <http://hiski.genealogia.fi/hiski/1m1i93?se>
- ⁵⁴ Muntlig uppgift av Oscar Alfred Salomonsson (1914-2000) i Jukkasjärvi. Se även Wahlberg 1963 s. 148.
- ⁵⁵ Se vidare: Kuoksu, Erik (2005): "Tornedalsläkten Kyrö och dess förgreningar 1500-1930", Göteborg.
- ⁵⁶ Roterings- och utskrivningslängd 1630, Längd över Älvsborgs lösen 1613, andra terminen, samt boskapslängd 1620.
- ⁵⁷ Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker.
- ⁵⁸ Angående Anders Mickelsson Keksi och hans kväden, se Wahlberg 1988.
- ⁵⁹ Mantalslängd för Övertorneå socken 1694.
- ⁶⁰ Hausen 1910-35.
- ⁶¹ Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker.
- ⁶² Wahlberg 1962 s. 94.
- ⁶³ Ibid s. 94.
- ⁶⁴ Tornedalskommunernas historiebokskommitté (1991): "Tornedalens historia I" s. 143-146.
- ⁶⁵ Tornedalskommunernas historiebokskommitté (1993): "Tornedalens historia II" s.13.
- ⁶⁶ Se vidare Kuoksu, Erik (2007): "Birkarlen Olof Joensson (Olkkuri) i Kainuunkylä och hans ättlingar 1539-1930", Angered.
- ⁶⁷ Manualhandlingar för Härnösands stift 1755.
- ⁶⁸ Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker.
- ⁶⁹ Angående teorier om Lasse Pajanens ursprung, se "Tornedalens historia I" s. 226.
- ⁷⁰ Dombok för Övertorneå tingslag 1691, mantalslängd för Övertorneå socken 1695.
- ⁷¹ Manualhandlingar för Härnösands stift 1750 och 1755.
- ⁷² Wahlberg 1962 s. 83.
- ⁷³ Ibid s. 83.
- ⁷⁴ Wahlberg 1988 s. 91.
- ⁷⁵ Han var detta datum "salig", enligt Övertorneå sockens kyrkoräkenskaper.
- ⁷⁶ Se vidare Kuoksu, Erik (2007): "Birkarlen Henrik Staffansson (Pello) i Pello och hans ättlingar 1539-1930", Angered.
- ⁷⁷ Boskapslängd för Övertorneå socken 1635, mantalslängd för Övertorneå socken 1694, manualhandlingar för Härnösands stift 1755.
- ⁷⁸ Wahlberg 1962 s. 84.
- ⁷⁹ Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker.
- ⁸⁰ För en fullständig utredning av släkten Hætta, se: Steen, Adolf, och Aarsteth, Ola (1986): "Kautokeinoslekter", Norsk folkemuseum s. 140-190.
- ⁸¹ Rörande dessa, se vidare: Gripenstad, Georg (1990): "Kautokeino 1852 – Några tidsdokument", Tornedalica nr. 48.
- ⁸² Memorialdombok för Övertorneå tingslag 1699.
- ⁸³ Längd över Älvsborgs lösen 1613, första terminen.
- ⁸⁴ Wahlberg 1962 s. 94.
- ⁸⁵ Ibid s. 84.
- ⁸⁶ Ibid 1962 s. 85.
- ⁸⁷ Roterings- och utskrivningslängd 1630, samt boskapslängd 1635.
- ⁸⁸ Ibid 1962 s. 85.
- ⁸⁹ Memorialdombok för Övertorneå tingslag 1697.
- ⁹⁰ Se t.ex: "Tornedalens historia I" s. 206.
- ⁹¹ Hansen, Lars Ivar (2003): "Astafjord bygdebok. Historie 2".
- ⁹² Skildringen av händelseförloppet bygger på Wahlberg 1962 s. 80f.
- ⁹³ Wahlberg 1963 s. 64.
- ⁹⁴ Uppgifterna om Olof Anundssons fogdetid är hämtade från Torikka, Sture 1989: "Med den starkes rätt – En berättelse om birkarlen och lappfogden Tulkki Olla", ur "Met-Tornedalen" Nr. 3-4 1989.
- ⁹⁵ Wahlberg 1963 s. 64.
- ⁹⁶ Ibid 1963 s. 63.
- ⁹⁷ Wahlberg 1988 s. 102.
- ⁹⁸ Ibid 1988 s. 98.
- ⁹⁹ Wahlberg 1963 s. 63.
- ¹⁰⁰ Boskapslängd 1621, längden över Älvsborgs lösen 1613, första terminen, Wahlberg, Erik: "Kainulaiset ja pirkkalaiset", manuskript.
- ¹⁰¹ Wahlberg 1962 s. 89.
- ¹⁰² Genealogiska samfundet i Finland, Historieböcker.